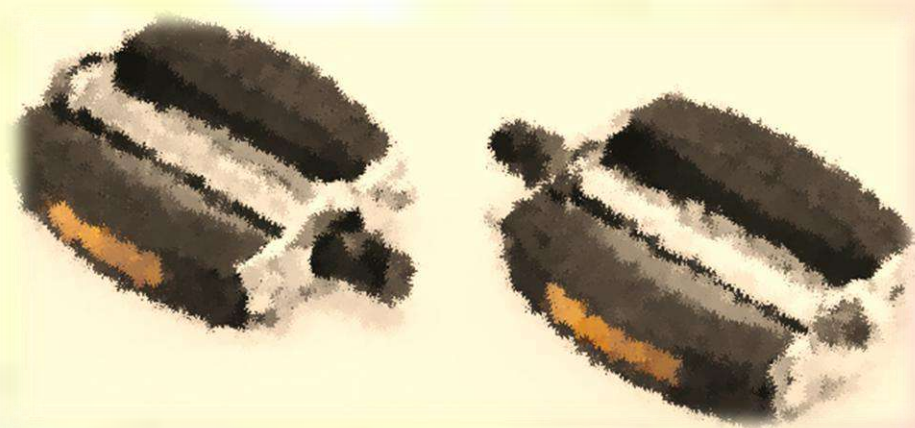

JUBILEJNÉ PEDÁLE

**Cyklopůť
po jubilejních chrámech
6. 7. 2025 - 12. 7. 2025**

JUBILEJNÉ PEDÁLE

Taký názov bude mať tohtoročná cyklopúť. Inšpirovali sme sa aj názvom tohto Jubilejného roka 2025. Názov „Jubilejné pedále“ by sa možno viac hodil na minulý rok. Vtedy bolo 15 rokov od založenia cykloklubu, alebo ešte si na svoj názov má počkať do roku 2034, kedy bude mať cykloklub 25 rokov. Tak či tak bol predložený taký názov a väčšinou hlasov členov cykloklubu bol prijatý. Ale nejde o názov tohtoročnej cyklopúte, ale o miesta, kde všade nás naše cesty povedú. Tohto roku, keďže je to Jubilejný rok, navštívime Jubilejné chrámy. Prvý v Ľutine - Bazilika minor Zosnutia Presvätej Bohorodičky, druhý v Starej Ľubovni - Farský kostol svätého Mikuláša, tretí - Národná Svätyňa Panny Márie Fatimskej v Krzeptówki v Zakopanem v Poľsku. Niektorí z vás tam už boli s o. Marekom. Nasleduje - Farský kostol Nanebovzatia Panny Márie v Zákamennom. V tejto dedine, na miestnom cintoríne je aj hrob otca biskupa Jána Vojtašáka. Hranicami

prechádzame na Moravu a tu navštívime farský kostol Najsvätejšej Trojice vo Fulneku. Na ďalší deň sme v Katedrále svätého Václava v Olomouci a končíme v Koclířove - Jubilejnom pútnickom mieste CAPELINHA (Fatima) strednej a východnej Európy. Tu sme boli s o. Marcelom v roku 2024. Spolu navštívime sedem (číslo plnosti) Jubilejných chrámov. Všade tam nás budú sprevádzať Vaše modlitby. Všade tam ponesieme Vaše prosby a poďakovania.

Počas tohtoročnej cyklopúte prejdeme 580 km s 5070 výškovými metrami. Prejdeme troma štátmi. Začíname u našich severných susedov a končíme vo východných Čechách. Tam všade s nami poputujú vaše poďakovania a prosby. Okrem jubilejných chrámov navštívime aj iné pútnické miesta, ale o nich až potom.

Na Vaše prosby a poďakovania bude, tak ako každý rok, pri vstupe do nášho farského chrámu nachystaná krabička. Odchádzame v nedeľu 6. júla 2025 po prvej svätej omši.

Nech Boh žehná našu farnosť!

(Peter Tóth)

JUBILEJNÉ PEDÁLE

6. - 12. júla 2025

Spolu 580 km
5 070 výš. m

Krabička na prosby a poďakovania

Podťe spolu s nami. V myšlienkach, v modlitbách. Sedem dní, sedem pútnických chrámov. Tam všade s nami poputujú Vaše poďakovania a prosby.

Cykloklub Fatimskej Panny Márie - Čemerné

Začíname

25. 1. 2025, večer o 20⁰⁰, máme prvé stretnutie cykloklubu. Peter Tóth predstavil 3 návrhy tohtoročnej cyklopúte:

Prvý – do Žiliny, resp. na Turzovku vlak/dodávka – odtiaľ Kopřivnice – Olomouc – Koclířov – Bystřice nad Pernštejnem (družobné mesto Vranova nad Topľou) – Brno – Šaštín – Bratislava – odtiaľ vlak/dodávka. Cesta by trvala sedem dní, z toho dva dni v Koclířove. Jednotlivé etapy majú 70 – 90 km na deň. Môžeme to skrátiť, ak by sme dali viac km na deň (napr. 120 km) a išli dodávkou tam aj späť. Naspäť by sme mohli vyraziť večer zo Šaštína a cyklopúť by sa skrátila na 5 dní. Výškové 3300, najazdených 500 km.

Druhý – je obdobný prvému. Zmena je, že by sme z Bystřice nad Pernštejnem išli smerom na Plumlov – Svatý Hostým, resp. Jablunka alebo Vsetín – Bytča – vlak/dodávka. Výškové 4500, najazdených 520 km.

Tretí – dodávka do mesta Tótkomlós (Slovenský Komlós – slovenské mesto) – odtiaľ do Srbska, mesto Selenča, k duchovnému otcovi Simiš Tumbas Loketičovi a tam by sme jazdili iba po slovenských dedinách. Cesta späť tak ako tam – prevoz dodávkou.

Víkendovka – a ešte jedna – piatok poobede dedina Leles – kláštor premonštrátov 70 km/nocľah – Brehov kláštor minoritov 45 km – Sečovce – kostol FPM 55 km. Keď som to spomenul pátrovi Jozefovi Súkeníkovi OFM z Rádu menších bratov – minoritov z Brehova (boli sme tam počas cyklopúte v roku 2024 a v roku 2025 v našom kostole mal každú nedeľu v pôstnom období po krížovej ceste pôstne kázne) bol nadšený. Povedal len

aby sme mu povedali dátum a on všetko ostatné zariadi. Bratov z Lelesu pozná osobne, tak nebude žiadny problém.

Jakub Hrubovský navrhol oprášiť našu prvú týždennú cyklopúť a ísť cez Starú Ľubovňu do Krakova (2 noci) a naspäť cez Nowy Sacz – 500 km, výškové – 3500 metrov. Spolu 5 dní

Paľo Junior Popaďák navrhol Oravu a okolie s cieľom najvyššej sochy Ježiša Krista na Slovensku – dedina Klin, nad Námestovom – 500 km a 3500 metrov výškových. Aj táto trasa by bola na 5 dní s jedným dňom na duchovný aj telesný relax.

Telefonicke sme sa spojili s o. Marekom. Má celé leto obsadené, ale teoreticky by si vedel zabezpečiť týždeň voľna od 7. – 12. 7. 2025. Naš duchovný o. Marcel je na tom podobne. Aj jemu vyhovuje druhý júlový týždeň, pretože prvý týždeň je celkom zaneprázdnený. Sviatosť zmierenia, prvý piatok, 5. júl, prvá nedeľa.

Dohodli sme sa, aby aj ostatní, tak ako som písal v spoločnej komunikácii na Messengeri, ak majú nejakú predstavu - predložili svoje návrhy na tohtoročnú cyklopúť do 15. 2. 2025.

Všetkých prosím, aby najneskôr do 28. 2. 2025 vybrali jeden návrh a 1. 3. 2025 na spoločnom stretnutí by sme už začali rozdeľovať úlohy. Musíme sa zhodnúť na trase tohtoročnej cyklopúte a jej termíne. Ja osobne by som šiel najradšej na všetky, ale vybrať môžeme len jednu.

Prvého stretnutia sa zúčastnili Marek Z., Jakub a Janko H., Martin Šimon S., Paľo Junior P., o. Marcel Stanko a Peter T.

Druhé stretnutie cykloklubu sa uskutočnilo 26. 2. 2025 o 19¹⁵. Prvá dohoda, ku ktorej sme všetci spoločne dospeli, bol dátum

odchodu na tohtoročnú cyklopúť. Vyrazili by sme nedeľu 6. 7. 2025 po prvej svätej omši. Druhá dohoda bola zhoda trasy tohtoročnej cyklopúte.

Prvý deň – nedeľa 6. 7. 2025

Vyrážali by sme od nášho farského kostola Fatimskej Panny Márie. Prvá pútnická zastávka, ak to bude možné – by bola v Ľutine, v jubilejnom chráme, v bazilike Zosnutia presvätej Bohorodičky.

Druhá pútnická zastávka bude v Starej Ľubovni, vo farskom kostole svätého Mikuláša, ktorý je zároveň jubilejným chrámom. Nepoznáme tam osobne nikoho. Potrebujeme tu zároveň vybaviť aj nocľah.

Druhý deň – pondelok 7. 7. 2025

Ideme zo Starej Ľubovni cez Poľsko na Oravu, do dediny Klin – Slovenský Rio de Janeiro – socha Pána Ježiša Krista, pred ním je krížová cesta - tu bude naša tretia pútnická zastávka – tu asi nie je potrebné nič vybavovať. Pozrieme sa na to. Tu, alebo v blízkom okolí, potrebujeme vybaviť nocľah.

Tretí deň – utorok 8. 7. 2025

Prechádzame z Oravy na Kysuce. Konečná bude na Turzovke, na hore Živčáková. Tu potrebujeme vybaviť nocľah – navrhol som, že zavolám do Penziónu Mária v Korní (ak nemá niekto iný návrh) – spali sme tam v roku 2016.

Štvrtý deň – streda 9. 7. 2025

Prechádzame z Kysúc na Moravu, zo Slovenska do Čiech, na Moravu. Tu to ešte nemáme ujasnené, či pôjdeme do mesta Kopřivnice, aby sme navštívili múzeum Tatry, alebo vyberieme kratšiu trasu. Uvidíme, ale podľa kilometrov by sme mali spať v mestečku Hranice - tu potrebujeme vybaviť nocľah.

Piaty deň – štvrtok 10.7. 2025 – posledná pútnická zastávka – Koclířov

o. Marcel navrhol, aby sme tam zostali celý nasledujúci deň - piatok 11. 7. 2025, ostali spať ešte jednu noc a domov by sme vyrazili až **siedmy deň v sobotu ráno 12. 7. 2025**. Je tam naozaj čo pozerať, nad čím duchovne rozjímať.

Prosím chlapcov, aby už písali záväzne, kto ide, aby sme sa pohli dopredu a vedeli zabezpečiť ubytovanie.

Marek Z. nám sľúbil, že nám požičia sprievodné vozidlo. Je tu ale jeden malý problém. Marek odchádza s rodinou v stredu 9. 7. 2025 na dovolenku a potrebuje odviešť rodinu – 6 ľudí + batožina na letisko do Košíc.

Na druhom stretnutí boli osobne prítomní - Marek Z., Janko H., Martin Šimon S., o. Marcel Stanko a Peter T. Ostatných sme kontaktovali telefonicky.

Tak. A prechádzame zo slov do skutkov. Surfujem po internete a hľadám možnosti ubytovania v Starej Ľubovni. Našiel som turistickú ubytovňu Domalenka pri Strednej odbornej škole. Cena za nocľah je 12,50-€ na osobu. Hľadám aj iné možnosti. Gréckokatolícky kláštor blahoslaveného Metoda Dominika Trčku CSsR. Najprv som kontaktoval kláštor. Na poschodí majú jednu veľkú prázdnu miestnosť, kde by sme mohli spať, ale museli by sme si priniesť svoje karimatky a spacáky. Duchovným otcom, by vedeli ponúknuť na noc hosťovskú miestnosť. Problém pre nás, je trochu s hygienou. Toaleta a aj sprcha je iba jedna, na chodbe. Neviem, ako by sme to zvládli pri väčšom počte cyklistov. Kontaktujem Domalenku. Odpísali mi, že na tento termín už sú plne obsadení. Odporučili mi Penzión Koliba. Kontaktoval som ich emailom. Do dnešného dňa som nedostal žiadnu odpoveď. Píšem do skupiny Cykloklubu na

Messengeri, či niekto nepozná možnosti ubytovania v Starej Ľubovni, alebo v blízkom okolí. Ozval sa mi Fero B., že tam pozná riaditeľa Strednej školy internátnej a poslal mi na neho kontakt. Kontaktujem ho, odvolávam sa na Fera B. a máme ubytovanie – 15,- € na osobu a noc. Majú tam dvoj, trojposteľové izby a spoločné sprchy a toalety na chodbe, ale kapacitne v pohode. Stravu si máme zabezpečiť sami. Super o jednu starosť máme menej.

Emailom kontaktujem aj baziliku minor Zosnutia Presvätej Bohorodičky v Ľutine. Píšem si s PaedDr. Petrom Ilkom, ktorý je tam riaditeľom pútnického miesta. Teší sa na nás. Máme sa mu pripomenúť emailom dva týždne pred cyklopúťou a potom telefonicky cca hodinu pred našim príchodom do Ľutiny.

Kontaktujem farský kostol svätého Mikuláša, ktorý je zároveň aj jubilejným chrámom. Onedlho sa mi telefonicky ozýva správca farnosti, duchovný otec Mgr. Pavol Lacko. Keď mu v skratke predstavujem cykloklub, zastavil sa pri mene otec Marek Kunder. Pozná ho osobne. Boli spolu na jednej izbe v seminári. Už teraz sa teší na spoločné stretnutie. Pýtam sa otca Mareka, či ho pozná a dostal som pozitívnu odpoveď. Keď otec Marek nastúpil do seminára, zdieľali spolu jednu izbu. Otec Pavol Lacko bol vtedy štvrták. Pomyslel som si, aký je ten svet malý a zároveň som si spomenul na jeden vtip, v ktorom sa pýta Číňan Slováka, že koľko Slovákov žije na Slovensku. Slováč odpovedá: „Päť miliónov.“ Číňan iba zahmká a doplní to vetou: „Vám je tam dobre. Vy sa tam všetci poznáte.“

Nedeľu večer je v ich chráme svätá omša o 18³⁰. Môžeme prísť pred svätou omšou, alebo po nej, respektíve sa s ním môže otec Marek dohodnúť aj na inom termíne. Je to super. Tak **prvý deň** máme komplet hotový. Zabezpečený nocľah a návšteva dvoch jubilejných chrámov.

Tak ideme na **druhý deň**. Najkratšia a najmenej náročná cesta do dediny Klin na Orave je cez Poľsko, mesto Zakopané. V tomto meste sme spali v kláštore Sestier sv. Jozefa v roku 2016 na

cyklopúti do Slovenských Lúrd – Turzovky. Vtedy sme navštívili krásny, nový kostol, vyzdobený nádhernou umeleckou drevorezbou – kostol Fatimskej Panny Márie. 13. mája 1981 bol spáchaný atentát na svätého otca Jána Pavla II.. Poliaci si vtedy dali sľub, že keď sa svätý Ján Pavol II. uzdraví, tak postavia Fatimskej Panny Márii nový chrám ako prejav vďaky. A tak sa aj stalo. A keďže svätý otec miloval Tatry, rozhodnutie padlo na mesto Zakopané. V súčasnosti je tento chrám Národnou svätyňou Panny Márii Fatimskej v Poľsku a zároveň aj jubilejným chrámom. Emailom kontaktujem aj ich. Kostol je každý deň otvorený od 6⁰⁰ do 20⁰⁰. Náš predpokladaný príchod je cca 13⁰⁰. Svätá omša sa slávi o 12⁰⁰. Ak stihneme tento čas, budeme sláviť spoločne. Ak nie, máme možnosť slávenia eucharistie samostatne. Paráda. Chvála Ti Pane.

Podľa najazdených kilometrov na deň, by bolo dobre pre nás prespať v Trstenej a jej blízkom okolí. Hľadám, ale nič som nenašiel. Našiel som ubytovanie v Námestove a blízkom okolí (penzión Korytnačka – 13,- € na osobu), ale to by bolo ďalších 20 kilometrov navyše. A už aj tak - prechod cez hranicu a cesta okolo Tatier z oboch strán je pre cyklistov fyzicky náročná. Preto sa snažím, aby sme mali ubytovanie v Trstenej. Úlohy sa ujal Marek Z.. Obdivujem ho, pretože z dôvodu rovnakého termínu dovolenky s rodinou sa nebude môcť zúčastniť tohtoročnej cyklopúte. V Trstenej je v súčasnej dobe páter Štefan Marián Bankovič, náš rodák z Čemerného. V ich kláštore by sme mohli prespať maximálne traja a zvyšok? Onedlho dostáva Marek Z. kontakt na školské sestry svätého Františka, ktoré majú kláštor v Trstenej, v zrekonštruovanom rodnom dome Mons. Viktora Trstenskeho, ktorý bol kňaz, pápežský prelát, spisovateľ a politický väzeň. Zomrel (*28. 3. 1908 - +7. 12. 2006) ako 98 ročný. Z dôvodu rôznych aktivít, majú sestričky na prízemí veľkú spoločenskú miestnosť s kuchynkou a hore v podkroví dvojposteľové izby so samostatnou kúpeľňou a toaletou pre 8 ľudí. Po dohode nám vedia zabezpečiť aj stravu

– večeru a raňajky. Od Mareka Z. dostávam už iba telefónny kontakt na sestru Magdu, aby sme sa nezabudli ozvať ešte pred cyklopúťou, minimálne dva týždne, potvrdili účasť a dohodli stravu. Hodinu pred príchodom do mesta Trstená sa máme tiež ozvať, aby sme mali teplú večeru. Chválím a velebím Pána za jeho dobrotu, lásku a nekonečné milosrdenstvo.

Začínam zabezpečovať **tretí deň**. Z Trstenej by sme vyrazili ráno po raňajkách a okolo Oravskej priehrady, cez mesto Námestovo do dediny Klin. Tam by sme išli na vrch Grapa, kde je socha nášho Pána Ježiša Krista. Odtiaľ dole a po oravských cestách až do dediny Zákamenné. Tu na miestnom cintoríne je pochovaný biskup Ján Vojtašák. Pred cintorínom je farský kostol Nanebovzatia Panny Márie, ktorý je zároveň aj jubilejným chrámom. Emailom kontaktujem ich farnosť a dostávam pozitívnu odpoveď. Kostol je celý deň otvorený, tak nebude žiadny problém. Na moju otázku, či sa im ešte máme pripomenúť predtým než vyrazíme na cyklopúť, dostávam odpoveď, že to nie je potrebné. Sme už zapísaní v kalendári. Pokračovať budeme ďalej po kysuckých cestách. Išli by sme aj cez Starú Bystricu – jediný pronárodný slovenský orloj – odporúčam navštíviť. Tretí deň by sme skončili v Penzióne Mária v dedine Korňa, ktorý je pod Živčákovou horou (tu sme už spali počas cyklopúte Slovenské Lurdy – Turzovka 2016). Aj tam posielam email. Máme k dispozícii dvoj, troj aj štvorposteľové izby so samostatným sociálnym zariadením. Ak chceme, môžeme využiť aj vedľa postavenú chalúpku s deviatimi lôžkami. Ale tam je iba jedno sociálne zariadenie. Pre kľud a pokoj našich duchovných otcov (samostatná izba) a pre lepšiu a rýchlejšiu hygienu (hlavne ráno), vyberám dvojlôžkové izby. Máme k dispozícii aj večeru a raňajky. Ak by bolo potrebné, aj bezlepková strava. Tak už máme za sebou tri dni. Ďakujem Ti Panna Mária, že si otvorila srdcia ľuďom, s ktorými som komunikoval.

Idem na **štvrtý deň**. V tento deň budeme prechádzať aj slovensko-českými (moravskými) hranicami a našu cyklopúť

obr. 1

ukončíme v meste Fulnek, vo farskom a zároveň aj jubilejnom chráme Najsvätejšej Trojice (obr. 1). Píšem im email. Žiadny problém. Už teraz sa na nás tešia. Pýtam sa, či nám vedia priamo

v meste, alebo v blízkom okolí, zabezpečiť/odporučiť ubytovanie. Odpoveď prišla rýchlo. Ubytovanie je nám k dispozícii na fare. Majú toalety, sprchy, kuchynku a spať budeme v posteliach – citujem – budete spinkat jako babetka :). Svätú omšu slávia o 18⁰⁰. Ak už budeme vo Fulneku, môžeme sa pridať. Pane, neviem, čím som si zaslúžil Tvoju nekonečnú milosť. Ó, Najsvätejšia Trojica – ďakujem.

obr. 2

Piaty deň. Ako to rýchlo ubieha, keď to teraz píšem. Ale

v skutočnosti to boli nespočetné večere preseedené za počítačom. Tento deň dôjdeme do cieľa tohtoročnej cyklopúte kde je Českomoravská Fatima Koclířov národní centrum a středisko Světového apoštolátu Fatimy (obr. 2) – Fatimského apoštolátu

obr. 3

ČR, strednej a východnej Európy. Tí, ktorí ju navštívia, získajú také isté Božie milosti a požehnania ako keby boli v portugalskej Fatime. Okrem iného je tam aj kostol svätého Jakuba staršieho a svätej Filomény, v ktorom je uložená relikvia svätej Filomény (obr. 3) – myslím, že nám dosť známa svätica – Liečebňa svätej Filomény. Na návrh otca Marcela by sme tu mali zostať jeden deň navyše. To znamená, že celý šiesty deň by sme tu zostali v spoločnom rozjímaní. Je kde a je aj pri kom. Súhlasíme. Odišli by sme na siedmy deň dopoludnia, po svätej omši a raňajkách. Po ceste máme ešte krásne historické mesto Olomouc. Zastavíme sa v jubilejnom chráme, katedrále svätého Václava

(obr. 4), kde budeme sláviť svätú omšu. Píšem tam a dostávam odpoveď. Katedrála je otvorená každý deň od 7⁰⁰ – 18⁰⁰. Môžeme navštíviť aj kryptu alebo môžeme mať aj prehliadku katedrály so sprievodcom. Ak by sme chceli sláviť svätú

obr. 4

omšu, dostávame kontakt na pána kostolníka, aby sme s ním už dohodli ostatné veci. Svätý Václav, patrón Čiech, ďakujem.

Ešte sa vrátim do Koclírova. Tu máme zabezpečený nocľah, stravu. Ave Maria!

Ostáva nám ešte zabezpečiť cestu naspäť. Možností je viac. Jedna z nich je cesta vlakom z Českej Třebovej do Košíc. Autom z Koclírova to je 21,5 km. Druhá možnosť, ktorá sa nám vidí jednoduchšia, je druhá dodávka. Kontaktujem požičovňu a dostávam odpoveď, že v letnom období je pre nich zapožičanie dodávky na jeden deň absolútne nerentabilné. Píšem do skupiny a dostávam odpoveď od Miša Jenča. Má osobnú dodávku. V čase našej cyklopúte bude s folklórnym súborom Lipovec preč. Vrati

sa pred skončením našej cyklopúte a tak môže pre nás prísť aj so svojou dodávkou. Uf! Jednu kapitolu práce s plánovaním cyklopúte máme za sebou.

Čo už máme vybavené? Nocľah – prvý deň v Starej Ľubovni v Strednej škole internátnej, druhý deň – v kláštore Školských sestier v Trstenej, tretí deň – Penzión Mária v Korní, štvrtý deň – farnosť Fulnek, piaty a šiesty deň – v kláštore Českomoravskej Fatime v Koclírove.

Každý deň máme zabezpečenú návštevu a svätú omšu v jubilejnom chráme. Prvý deň – Ľutina Bazilika minor Zosnutia Presvätej Bohorodičky a Stará Ľubovňa Farský kostol svätého Mikuláša, druhý deň – Zakopané Národná svätyňa Fatimskej Panny Márie, tretí deň – Zákamenné Farský kostol Nanebovzatia Panny Márie, štvrtý deň – Fulnek farský kostol Najsvätejšej Trojice, piaty deň – Olomouc – katedrála svätého Václava, šiesty deň – Koclírov Českomoravská Fatima.

Zaujímavá situácia je pri účasti cyklopútnikov. Keď sme začínali s týždennými cyklopúťami mali sme problém s jednorazovým ubytovaním takej veľkej skupiny. Vtedy nás išlo štrnásť až šestnásť cyklistov plus dvaja v sprievodnom vozidle. Teraz? Situácia je úplne iná. V prvý deň, čo je nedeľa – ide nás dvanásť. Druhý a tretí deň putujeme už iba šiesti cyklisti a do cieľa budeme pokračovať už iba traja cyklisti. Uvažujem, kde sa stala chyba. Keď sme začínali týždenné cyklopúte, bol som ženatý iba ja a Janík H.. Ostatní chlapci boli slobodní, študenti. Teraz sú skoro všetci ženatí, majú svoje rodiny, deti, zamestnanie, podnikanie, stavajú si domy a niekedy je ťažko zosúladiť zamestnanie, podnikanie, rodinu a ísť na týždeň na cyklopúť.

Kontrolujem ešte aj ostatné úlohy. Adka prišla s návrhom, že keď je to jubilejný rok, mali by sme si dať vyrobiť tričká. S návrhom súhlasíme. Marek Z. sa podujal, že urobí grafiku. Potlač na auto, kde bude zobrazená naša tohtoročná cyklopúť a zároveň, aby to korešpondovalo s našou cyklopúťou, taká istá grafika bude aj na tričkách. Vpredu, na ľavej strane bude ešte

logo jubilejného roka. Adka zabezpečí výrobu a dodávku tričiek. Na budúcom stretnutí nám ukáže vzorky.

V práci som sa stretol s Vilom Kalmanom (bývalý člen skupiny Drišľak a súčasný frontman skupiny Balamuta). Aj on veľmi rád bicykuje. Používa ale elektrobicykel. Má dokonca aj takú malú trojčlennú cykloskupinu s jednoduchým názvom KSČ. Písmená v názve sú počiatkové v ich priezviskách (Kalman, Saladiak a Čandík). Veľmi radi by sa aj oni zúčastnili našej tohtoročnej cyklopúti. Píšem do skupiny a všetci súhlasia a tešia sa z prítomnosti Vila Kalmana a ostatných členov jeho skupiny. Zúčastnili by sa iba dvoch dní. Pondelok a utorok. Nedeľu má Vilo vystúpenie, ale ráno príde na svätú omšu a na časť cesty nás odprevadia.

Na poslednom stretnutí, ktoré sa uskutočnilo 26. 5. 2025, kontrolujeme zverené úlohy. Sprievodné vozidlo, potlač na sprievodné vozidlo, lieky, obvazy, náhradné diely, náhradný bicykel, strava, ubytovanie, návšteva chrámov, sväté omše, prezenty, transfer späť, krabička do kostola na prosby a poďakovania. Máme všetko. Adka nám predstavuje tričká. Sú veľmi pekné. Budeme nimi prezentovať našu farnosť vtedy, keď nebudeme v dresoch. Do odchodu cyklopúte ostáva už iba mesiac. Všetci sme sa dohodli, že ďalej budeme už komunikovať cez našu skupinu na Messengeri.

Ako prvý píše Samuel Š. (synovec a zároveň krstňa otca Marcela). V minulom roku bol s otcom Marcelom v sprievodnom vozidle. Tohto roku to chcel dať s nami na bicykli. Mesiac pred odchodom na cyklopúť mu zmenili pracovnú pozíciu a nemôže odísť. Druhý píše Matúš F.. Zlomil kľúčnu kosť, takže tohtoročnej cyklopúte sa nezúčastní.

Majo Baran, náš člen cykloklubu z Banského, budúci gréckokatolícky kňaz, nám oznamuje, že 21. 6. 2025 sa bude ženiť. Sobáš sa uskutoční v gréckokatolíckom chráme svätého proroka Eliáša v Sečovskej Polianke o 14³⁰. Dohodli sme sa s chlapcami, že kto môže, príde na bicykli a v drese, aby sme ho

podporili. Ostatní, ktorí môžu, prídu autom. Na bicykli ideme Marek Z., Jakub a Janík H., Mišo J., Paľo F., Paľo P. Senior a ja. Autom sa dostavili Zuzka H. (naša cykломama), Adka J. s dievčatami a Rado B. so svojou snúbenicou Máriou - Annou K.. Spoločné foto (obr. 5) s mladomanželmi a odchádzame.

Dohodli sme sa, že odprevadíme Jakuba H. na Dargovský priesmyk. On dnes, kvôli svadbe Maja prišiel na bicykli na otočku z Košíc. Ja som ostal dole, na benzínke, aby som nezaťažoval veľmi svoje nohy pred cyklopúťou. Ten čas, kým chlapci vyšliapu hore a zjazdom sa vrátia dole, využívam na osobnú modlitbu. Po ich návrate odchádzame do Sačurova, kde je svadobná hostina. Po krátkej chvíli k nám prichádzajú mladomanželia a pod špeciálne ozdobenom altánku si robíme spoločnú fotografiu (obr. 6). Po ochutnávke doma pečených zákuskov odchádzame, aby sme nerušili priebeh svadobnej hostiny.

Čas sa kráti. Desať dní pred odchodom ešte posledná kontrola úloh. Sprievodné vozidlo, polep na sprievodné vozidlo, prvá pomoc (lieky, obvazy, vitamíny), náhradné diely, náradie, náhradný bicykel, základné potraviny, fľaše na doplnenie vody cyklistom, prezenty, kontakty pre otca Marcela, nové tričká, cesta naspäť z Koclírova, . . . Myslím, že máme všetko.

Ešte malá poznámka. Pondelok ráno, v Starej Ľubovni sa k nám pripoja dvaja cyklisti z Vechca (Vilo Kalman/DRIŠĽAK-BALAMUTA/ a Michal Čandík/bývalý starosta obce/) na krosových elektrických bicykloch. Absolvujú s nami jeden deň. V Trstenej s nami prenocujú a utorok ráno sa vracajú naspäť do Starej Ľubovne.

Blíži sa čas odchodu, keď do toho napísal Paťo J., že tohto roku z dôvodu bolesti kolien to jednoducho nedá. Takže máme o jedného cyklistu menej. Onedlho sa ozval Janík H.. Seklo ho v krížoch. Nemôže ani vstať z postele. Čo teraz? Je streda 2. júla. Nedeľu odchádzame. Zvolávam všetkých cyklistov na poradu po večernej svätej omši. Hlavná otázka je – zrušiť cyklopúť? V pôvodnom pláne sme mali ísť jedenásti cyklisti s tým, že v Prešove sa k nám pripojí dvanásť, Stano G. (člen cykloklubu zo Sabinova) a po cyklochodníku nás odprevadí až do Ľutiny.

Druhý deň nás malo byť ešte o dvoch externých členov viac. V takejto zostave sme mali ísť až do Korní, pod Živčákovú (Turzovka). Odtiaľ by sme do cieľa išli už iba piati cyklisti. Paľo J., Janík H., Paľo P. Junior, otec Marek K. a Peter T.. Ale už aj Paľo J. a Janko H. nám z tohto zoznamu kvôli zdravotným problémom vypadli. Rozmýšľame, či kvôli trom cyklistom nie je luxus mať sprievodné vozidlo. Po veľmi rušnej debате, sme sa nakoniec dohodli, že tohtoročnú púť skončíme v treťí deň, svätou omšou v Zákamennom. Znovu sadám k počítaču a píšem do všetkých miest, kde sme mali spať a sláviť eucharistiu, že z dôvodu nepredvídaných zdravotných problémov jednotlivých členov cykloklubu, tohto roku k nim neprídeme. Myslím, že už sa nič nepredvídané nestane, keď tu píše Martin S.. Tohtoročnej cyklopúte sa môže zúčastniť iba prvý deň - v nedeľu. Stavia dom a má objednaný bager. Už tak dlho na neho čaká, aby mohol pokračovať v práci a nič. A teraz mu zavolajú, že sa im uvoľnil jeden termín, tak môžu prísť pondelok 7. júla, alebo bude čakať ďalej. Druhý sa ozval Jakub H.. Niečo na neho lezie (možno chrípka) a nechce preťažovať organizmus, tak sa zúčastní iba jeden deň. Fero B. a Paľo P. Senior z dôvodu nepredvídaných pracovných povinností sa môžu zúčastniť iba jeden deň. Takže ak to počítam, tak prvý deň – Paľo P. Senior, Paľo P. Junior, Fero B., Martin S., Jakub H. a Peter T. Šiesti cyklisti a v sprievodnom vozidle otec Marcel a Adka J.. V nedeľu na rannú svätú omšu prídu aj cyklisti z Vechca a na čas cesty nás odprevadia.

Je 5. 7. ráno. Z parte vyveseného na dverách kostola sa dozvedám, že zomrela p. Hricová z Gorkého ulice. Je to Adkina babka. Adka ruší svoju účasť v sprievodnom vozidle. Oslovujem našu cyklomamu, Zuzku H., či môže na tie tri dni zastúpiť Adku. Súhlasí. Chvála Bohu! Otec Marcel hovorí, že p. Hricová je jeho prvopiatnička, ktorú chodil pravidelne spovedať, tak aj on ostáva. Rozprávam s otcom Marcelom a spolu kontaktujeme otca Mareka. Situácia je taká, že otec Marcel pôjde zajtra, nedeľu 6. 7. v sprievodnom vozidle do Starej Ľubovne. Tam príde otec

Marek a vymenia si auta. Otec Marcel sa naspäť do Čemerného vráti aj so zvyškom cyklistov v aute otca Mareka. Fero B. nám na Messenger stránke cykloklubu oznamuje, že do Starej Ľubovne príde pre neho otec a má nosič na štyri bicykle. Takže môže zobrať do auta ešte troch cyklistov.

Už zajtra vyrážame. Čo nás ešte čaká? Nevieť. S takou hlavou plnou nezodpovedaných otázok idem spať.

6. júl 2025 – nedeľa, prvý deň cyklopúte

Ráno prichádzam ku kostolu a idem najprv sa Zuzkou. Z tej nevyšiel ani hlas. Taká je chorá. Nemôže ísť. Naopak Janíkovi H. sa polepšilo a skúsi to s drôteným korzetom okolo krížov aspoň na časť cyklopúte. Dokiaľ dôjde. Tam pre neho prídu jeho deti autom. Prichádzajú aj cyklisti z Vechca a pán Čandík nám oznamuje, že včera mu odišla jedna baterka (majú dve baterky na bicykli a jedna vydrží tak 60 km). Z tohto dôvodu nemôže ísť. Dnes nás odprevadia ale v pondelok sa k nám pripojí iba Vilo Kalman.

Začínáme sláviť svätú omšu, ktorá je obetovaná za nás a našu cyklopúť (obr. 7).

Po svätej omši ešte posledné inštrukcie, spoločné foto (obr. 8)

a o 9³⁵ vyrážame v zostave. Paľo P. Senior, Paľo P. Junior, Martin S., Fero B., Jakub H., Janík H., Peter T. a dvaja cyklisti z Vechca Vilo Kamam a Michal Čandík. Dnešný deň s nami ide aj Marek Z.. Desať cyklistov. Otec Marcel sa k nám v sprievodnom vozidle pridá až po druhej svätej omši.

Na čelo pelotónu sa postavili naši cyklisti z Vechca. Takto nás vedú až do Soli. Tu v strede obce sa od nás odpájajú a vracajú sa domov. My pokračujeme ďalej. 10²⁰ si robíme prvú zastávku na zmrzline v Hanušovciach nad Topľou. Po pätnástich minútach pokračujeme. Smer Prešov. Prechádzame celým

mestom a až na poslednej semaforovej križovatke odbočujeme doľava a hneď za mostom nad riekou Torysa je cyklochodník. Tu už nás čaká Stano G. a vedie nás po cyklochodníku (obr. 9) až do Ľutiny.

Po cyklochodníku prichádzame do Veľkého Šariša. Tu sa cyklochodník prerušuje. Po miestnych komunikáciách prechádzame späť na pravú stranu rieky a poza chrbát miestnej priemyselnej zóny pokračujeme ďalej po cyklochodníku. Druhú zastávku máme tu vo Veľkom Šariši, pri LANCUCH bistro, ktorý je rovno pri cyklochodníku. Čas 11⁵⁰.

Tento cyklochodník žije. Stretávame kopu cyklistov, ale aj komplet rodiny. Skoro všetci tu, pri tomto bistre, majú zastávku. Tu sa rozprávajú, tu vznikajú nové cyklo priateľstvá. Popri cyklochodníku sú detské ihriská, drevené altánky s otvoreným ohniskom. Ideálne miesta, kde môžete stráviť voľné chvíle s rodinou. To prvé detské ihrisko je dokonca identické s tým, čo máme v našom meste medzi Domom kultúry a Domom potravín. Všetko je tu. Aj pirátska loď. Škoda, že niečo také nemáme aj my vo Vranove. Už som počul, ale to naozaj iba počul, že by bolo dobre urobiť aspoň cyklotrasu okolo Čičavky. Od mosta, ktorý je

obr. 10

cez riekú Topľa až po Kručovský mostok. Práce s terénnymi úpravami by nemali byť veľké, lebo po obidvoch stranách Čičavky je hlinený val. Možno akurát ten prechod cez železničnú trať. Dobré. Trochu som sa nechal uniesť.

Vraciam sa späť na cyklochodník. Po malom občerstvení o 12²⁰ sadáme na bicykle a pokračujeme až do Sabinova. Onedlho prechádzame cez kamenný most. Na tento most som po ceste autom do Sabinova stále pozeral. Chcel som vedieť, čo je to za most a vidieť ho zblízka. Teraz ním prechádzam na bicykli (obr. 10). Paráda. Ďakujem Ti Pane! Spredu, zozadu aj v strede je most rovnaký. Kamenný oblúk ako vstupná brána na hrad. Lávka aj zábradlie cez riekú Torysa sú celé z dreva. Dokonca tento most má aj svoje meno – Šarišský hradný cyklomost Sarus. Za dedinou Ostrovany pokračujeme ďalej po cyklochodníku EuroVelo 11 až do Sabinova. Tu prechádzame cez železničné priecestie a prichádzame na hlavnú cestu. Po chvíli odbočujeme doprava a hore kopcom prichádzame do Hotela Royal. Čas 13⁰⁰. Tu máme prestávku na obed (obr. 11).

Dávame si polievku, druhé jedlo, kávu. Každý podľa vlastného výberu. Po hodine a pol odchádzame. Smer Ľutina. V dedine Pečovská Nová Ves sa vraciame späť na cyklochodník. Za krátku chvíľu prichádzame do pútnického areálu pred baziliku Zosnutia Presvätej Bohorodičky. Čas 14⁵⁰. Zatiaľ tu nikto nie je. Tak si robíme súkromnú prehliadku. Prešli sme bazilikou, ktorá má dva ikonostasy. Podľa zobrazenie je zrejmé, že ten na pravej strane baziliky je staršieho pôvodu a ten v strede, v hlavnej lodi je nový a hlavný. Dookola celej hlavnej lode sú nádherné mozaiky. Vychádzame von z baziliky. Za ňou, po ľavej strane sú murované kazateľnice. Vyššie nad nimi sú dve kaplnky. Jedna je zasvätená svätému Mikulášovi a druhá patrí mučeníkom komunistického režimu. Nad nimi je skanzen mini drevených chrámov, ktoré sú na území Slovenska, Ukrajiny, Poľska a Česka. Nad nimi je pôvodný drevený chrám, ktorý má aj svoju vlastnú vyhliadkovú vežu. Z nej je nádherný výhľad nie len na celý pútnický areál ale aj na celé okolie. Pod ňou je Formačný dom svätého Mikuláša, z ktorého sa dá ísť na krížovú cestu. Pod formačným domom je fara a vedľa fary malý bufet. Z pôvodného chrámu vedie ružencová cesta po lúke až k pútnickému miestu, kde je hrob Zuzany Fekete, ktorej sa zjavil svätý Mikuláš a Panna Mária. Vedľa hrobu je kaplnka Zosnutia Presvätej Bohorodičky aj s liturgickým priestorom. Hore sú ďalšie kaplnky – svätej Anny a svätého Mikuláša, pri ktorom je tabuľka, že odtiaľ je 300 metrov k miestu, kde sa zjavil Zuzane Fekete svätý Mikuláš. Vzadu je ďalší chrám zasvätený Zosnutia Presvätej Bohorodičky. Ten patrí pravoslávnej cirkvi. Túto návštevu teraz odporúčam Janíkovi H., ktorý tu končí. Prišla pre neho dcéra Majka s priateľom a spoločne odchádzajú na vyššie uvedené pútnické miesto. Predtým sa ale všetci vraciame do baziliky a spoločne sa modlíme modlitbu v jubilejnom chráme. Po nej ešte spoločné foto (obr. 12) a lúčime sa. My pokračujeme ďalej, smerom na Starú Ľubovňu. Janík odchádza opačným smerom. 15⁴⁵ sadáme na bicykle a odchádzame. Ako posledný nastupuje

do sprievodného vozidla otec Marcel. Vtedy sa otvorili dvere na fare a vyšiel von kaplán so slovami, že sa nám nemohol venovať lebo mal návštevu. Nič to. Možno nabadúce.

Zo spoločnej emailovej komunikácie s riaditeľom tohto pútnického centra otcom Petrom Ilkom som mal trochu inú predstavu o našej návšteve tohto jubilejného chrámu. Dohodli sme sa, že mu týždeň pred našou cyklopúťou napíšem email, aby

som sa pripomenul. Email som poslal. Hodinu pred našim príchodom sme sa mali telefonicky ozvať. Otec Marcel kontaktuje otca Petra Ilka a ten mu oznámil, že nie je prítomný v Ľutine, ale bude sa nám venovať pán kaplán. Ten mal návštevu, takže sa nám nevenoval nik. Možno to bola Pánova vôľa, aby sme si informácie o tomto pútnickom mieste zohnali sami a nie ich dostali rovno na podnose, bez námahy.

Doma sadám za počítač. Na internete je tých informácií veľmi veľa. Pokúsim sa napísať z nich a mojej neskoršej návšteve stručný obsah.

19. augusta 1851 ráno, asi okolo deviatej hodiny, na sviatok Premenenia Pána (podľa Juliánskeho kalendára) išla Zuzana Fekete s tromi deťmi zbierať huby na Ľutinskú horu. Keď prišla na miesto, kde teraz stojí pri Kaplnke sv. Mikuláša s prameňom Svätý kríž, naľakaná si kľakla na zem, lebo zbadala v bezprostrednej blízkosti slávnostne oblečeného biskupa, ktorý sa podobal na svätého Mikuláša zobrazeného na ikone miestneho ikonostasu. Biskup sa prísny pohľadom pozrel na preľaknutú ženu a karhajúcim hlasom povedal:

„Dnes je veľký sviatok Pána, zbožný ľud je v chráme, spieva na liturgii a ty tu zbieraš huby?“

Zuzana so strachom odpovedala:

„Otče, ja viem, že je dnes sviatok, ale ja som chudobná žena, mám tri deti a nemám im čo dať k obedu na stôl.“

Svätec pokračoval:

„Aj včera si mohla nazbierať huby, nie dnes ráno! Preto Boh trestá ľudstvo, lebo si neváži nedele a sviatky. Nechce sa zúčastňovať svätej liturgie a namiesto chvál svojimi ústami uráža Boha. Na pamiatku nášho stretnutia sa tu má postaviť svätý kríž. Toto všetko povedz svojmu duchovnému otcovi.“

Potom svätec zmizol. Deti nevideli nič, ale boli tiež prestrašené, lebo videli naľakanú mamu, ktorá im zakázala o tejto udalosti hovoriť. Ani kňazovi Zuzana nepovedala nič. Svätec sa jej

zjavoval na ceste, v lese a upozorňoval ju, aby splnila jeho príkazy. Povedal jej, že ak nepostavia na určenom mieste kríž, onemie. Nakoniec sa odhodlala všetko povedať miestnemu kňazovi Štefanovi Rojkovičovi. On jej ale neuveril. Neuverili jej ani ľudia a nazvali ju „bláznivou Zuzanou“.

Jedného dňa ráno sa Zuzane doma opäť zjavil svätec s posledným upozornením. Hneď vybehla k richtárovi, aby sa na neho prišiel pozrieť. Keď ta prišli, richtár nič nevidel, ani nepočul a preto Zuzanu tiež považoval za bláznivú. Lenže v ten deň onemela. Hneď zavolali lekára, prišiel úradný lekár, prešovský (diecézny) a tretí lekár – psychológ z Košíc. Tí zistili, že Zuzana je telesne a duševne zdravá a že strata reči je záhadná – nevysvetliteľná. Otec Rojkovič sa rozhodol dať urobiť kríž a postavil ho tam, kde to podľa Zuzany svätec prikázal. Sám ho čoskoro posvätil. Pri posviacke zvolala Zuzana zreteľným hlasom:

„Opäť ho vidím“.

Otec Rojkovič ju upokojil so slovami:

„Bud' spokojná, aj ja ho vidím“.

Od tej chvíle začala Zuzana rozprávať a miestny duchovný i veriaci jej uverili.

Po týchto udalostiach Zuzana skoro denne chodila do lesa. Jedného dňa sa jej opäť zjavil svätý Mikuláš na mieste, kde teraz stojí Kaplnka Zosnutia Presvätej Bohorodičky a požiadal ju, aby odovzdala otcovi duchovnému odkaz, aby na mieste ich stretnutia bola postavená kaplnka zasvätená Panne Márii. Na dôkaz ich stretnutia daroval svätý Mikuláš Zuzane Mariánsku ikonu, ktorú mala dať otcovi duchovnému, ako podklad obrazu pre budúcu svätyňu. Zuzana ikonu zanesla otcovi Rojkovičovi. Ten zvolal kurátorov, richtára, svedkov a spoločne dali ikonu do pokladnice, ktorú zamkli. Jeden kľúč zostal na fare a druhý u hlavného kurátora. Na druhý deň išla Zuzana na to isté miesto, kde ju už čakal svätý Mikuláš. Opäť jej daroval takú istú Mariánsku ikonu. Zuzana aj túto odniesla na faru. Otec Rojkovič

zvolal kurátorov a svedkov, medzi ktorými bol prítomný aj rímskokatolícky kňaz z Pečovskej Novej Vsi. Otvoriac pokladnicu s úžasom zistili, že tam prvá ikona nie je. Táto udalosť im pomohla uveriť. Aj rímskokatolícky kňaz si pred Zuzanou kľakol a prosil ju o odpustenie, pretože jej predtým tiež neveril a vysmieval sa jej. O týchto udalostiach spísali zápisnicu, ktorú otec Rojkovič poslal na Gréckokatolícky biskupský úrad v Prešove.

Nasledovalo dôkladné vyšetrowanie biskupským úradom a krajským lekárskeým kolégiom. Zistilo sa, že Zuzana je duševne i telesne zdravá a že obsah zjavenia v ničom neprotirečí vieroučným a mravným zásadám katolíckej cirkvi.

Výsledky vyšetrowania boli poslané do Ríma na príslušnú kongregáciu, ktorá ich schválila. 24. mája 1855 poslal Svätý Otec Pius IX. Apoštolské breve, kde sú zapísané všetky odpustky, ktoré možno na Ľutinskej hore získať. Text breve znie:

PIUS IX. Pápež

Na trvalú pamiatku. K zveľadeniu náboženstva veriacich a k spáse duší z nebeských pokladov Cirkvi, vedení zbožnou láskou, milosrdne v Pánovi udeľujeme všetkým a jednotlivým kresťanským veriacim obojeho pohlavia ozaj ľutujúcim, keď pristúpili k svätej spovedi a nasýtli sa svätým prijímaním, ktorí zbožne navštívili gréckokatolícky chrám na území obce Ľutina prešovského biskupstva, nedávno vystavaný k úcte Bohorodičky Panny do neba vzatej, v deň kedy podľa rítu sa slávi sviatok Nanebovzatia Panny Márie a ďalších sedem dní bezprostredne nasledujúcich v jednotlivých rokoch, a tam vyslali zbožné modlitby k Bohu za svornosť kresťanských panovníkov, za vykynoženie bludov, za povýšenie Svätej Matky a Cirkvi. Každý kresťanský veriaci môže získať raz plnomocné odpustky a odpustenie všetkých hriechov, keď to predpísané vykoná hociktorého roku, ktorý si sám vyvolí.

Okrem toho veriacim, ktorí skrúšeným srdcom navštívia uvedený chrám v hociktorý z ôsmych dní a na hore uvedené úmysly sa pomodlia, zmenšujeme im sedem rokov a toľko isto kvadragén im uložených, alebo iné z hociktorých kajúcich pokút zvyklou formou Cirkvi. Nič protivného tomu nemôže byť na prekážku. Platí to v prítomnosti i na večné budúce časy.

Dané v Castelgandolfo, pečatené prsteňom Rybára, dňa 11. mája 1855 v deviatom roku nášho pontifikátu.

Po tomto schválení sa začala celoštátna zbierka na stavbu kaplnky Zosnutia Presvätej Bohorodičky (Nanebovzatie Panny Márie). Ľudia putovali cez Viedeň, Budín, Transilvániu a Podkarpatsko. Udalosti zázračných uzdravení z prvých rokov po zjavení sú zaznamenané v zápisnici a uložené vo Vatikánskych archívoch.

Púte

Prvá oficiálna púť sa v Ľutine uskutočnila v roku 1855 po vydaní Apoštolského bréve pápeža Pia IX.. No už pred tým sa na Ľutinskej hore zhromažďovali pútnici, ktorý v roku 1854 postavili Kaplnku Zosnutia Presvätej Bohorodičky, tak ako to požadoval sv. Mikuláš. Stalo sa tak vďaka obetavosti kurátorov, ktorý putovali cez Viedeň, Budín, Transylvániu a Podkarpatsko, pričom zbierali prostriedky na vybudovanie spomínanej kaplnky. Začalo veľké putovanie veriacich celého Uhorska, Sedmohradska a Halíča. Každý prinášal so sebou kamene, z ktorých potom postavili kaplnku a oporný múr pod ňou. Množstvo pútnikov v tých časoch dosahovalo 55 až 60 tisíc. Ľutina sa tak stala najvýznamnejším pútnickým miestom gréckokatolíkov na Slovensku.

V roku 1878 sa vybuďovali kaplnky Sv. Anny a Sv. Kríža a v roku 1930 kaplnka sv. Mikuláša nad prameňom vody na mieste prvého zjavenia. V kaplnke Sv. Anny sa počas púti slávil

molebeny za zdravie a požehnanie veriacich. V kaplnke Sv. Kríža panychídy za zosnulých.

Vplyvom púti sa postupne menilo postavenie Ľutiny v cirkevných štruktúrach. Do roku 1865 bola filiálkou farnosti Hanigovce a v spomínanom roku tu bolo prenesené sídlo farnosti. Množstvo pútnikov si žiadalo aj vybudovanie zázemia. Pôvodne bol v dedine drevený chrám zasvätený sv. Kozmovi a sv. Damiánovi, ktorý však priestorovo nevyhovoval pútnikom. Preto sa v roku 1896 pristúpilo k vybudovaniu nového chrámu, dnešnej baziliky a ešte v tom istom roku bol chrám pod strechou. Chrám bol dokončený a posvätený v roku 1903. Krátko predtým požiar zničil pôvodný drevený chrám (v súčasnosti sú z neho zachované iba kamenné základy, pred bazilikou).

Medzi významné udalosti v dejinách pútnického miesta Ľutina patrí púť v roku 1945. Na nej blahoslavený biskup Pavel Peter Gojdič, OSBM slávnostne ukončil eparchiálny Mariánsky rok trvajúci od 14. októbra 1944 a Prešovskú eparchiu zasvätil Matke Božej.

Pútnickú tradíciu narušila násilná likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v roku 1950. V čase totality komunistického režimu v rokoch 1950–1968, keď bola činnosť gréckokatolíckej cirkvi zastavená a biskupi aj kňazi trpeli vo väzeniach. Zastavili sa aj gréckokatolícke mariánske púte v Ľutine. Pravoslávna cirkev organizovala púte v Ľutine, ale tie sa, čo do počtu veriacich, nedajú porovnávať s púťami gréckokatolíkov pred rokom 1950 a po obnovení našej cirkvi v roku 1968. Ľutina sa vtedy stala miestom, kde sa veriaci mohli stretnúť, prehĺbiť svoju vieru a verejne manifestovať svoju príslušnosť k utlačanej cirkvi. Štátna moc sa rôznymi spôsobmi, ako bolo zastrašovanie, odpúťavacie akcie, vypínanie elektrickej energie v regióne, ako aj prenasledovaním účastníkov púte v školách a zamestnaní, snažila zabrániť účasti širokej verejnosti na veľkolepej cirkevnej slávnosti v Ľutine. Takéto

počínanie orgánov štátnej moci ešte viac posilnilo túžbu veriacich zúčastňovať sa Mariánskej púti v Ľutine.

V roku 1968 bola znovu obnovená činnosť gréckokatolíckej cirkvi. Napriek zlým vonkajším podmienkam sa začal počet pútnikov opäť zväčšovať. V rokoch 1981-1984 sa veriacim podarilo urobiť generálnu opravu chrámu. Autorom vnútornej maľby, okien, bohostánku a ikôn vo svätyni je akademický maliar Mikuláš Klimčák. Ostatné zariadenie interiéru navrhol Ing. Arch. Marián Sitarčík.

Každým rokom zvyšujúci sa počet pútnikov spôsoboval negatívny postoj štátnych úradov, ktoré chceli rôznymi akciami a zastrášaním púte prekaziť. To sa im však nepodarilo. Dôkazom toho bol záver Mariánskeho roku 1988, kedy na púti – vtedy ordinár Mons. Ján Hirka, prečítal Apoštolské bréve, ktorým Svätý Otec Ján Pavol II. povýšil tento chrám a príahlé objekty na hodnosť BAZILICA MINOR. Radosť tejto chvíle bola pre mnohých odmenou za mnohé, často i skryté utrpenia spojené s púťami. Text breve znie:

JÁN PAVOL PP. II.

Na trvalú pamiatku. Medzi vynikajúce stavy prešovskej eparchie v Československu právom sa zaraďuje farský chrám Panny Márie Nanebovzatej v Ľutine, umelecky vyzdobený, ku ktorému veriaci eparchie a susedných diecéz často putujú uctiť si obraz Bohorodičky – Matky Jednoty – a s dôverou prosiť o jej nebeskú pomoc. Preto keď najdôstojnejší otec Ján Hirka, prešovský ordinár – ad nutum Sanctae Sedis – listom zo dňa 8. mája minulého roku, poslaný aj menom duchovenstva a ľudu, žiadal, aby sme tento chrám poctili názvom a hodnosťou Basilica Minor. My, na znamenie našej otcovskej blahovoľnosti na konci tohto Mariánskeho roku s túžbou vyhovieť tak v Kristu milovaným synom Prešovským, s radosťou chceme vyhovieť aj prosbám najdôstojnejšieho otca ordinára. Teda z rozhodnutia kongregácie

pre božský kult, ktoré nám predložili, a ktoré My schvaľujeme z Apoštolskej našej moci silou tohto listu navždy tento farský chrám, o ktorom sme sa zmienili, ozdobujeme titulom a hodnosťou BASILICA MINOR, so všetkými právami a liturgickými výsadami, ktoré prislúchajú chrámom, týmto titulom pocteným, pri zachovaní však všetkého, čo podľa Dekrétu o názve Basilica Minor zo dňa 6. júna 1978 vydaného treba zachovať. Napokon tento náš list i teraz i na budúce, podľa našej vôle má platiť a nech mu nie je nič na prekážku.

*Dané v Ríme u svätého Petra Pod prsteňom Rybára, dňa 22. júna v Mariánskom roku 1988, V desiatom roku nášho pontifikátu.
Ján Pavol PP. II*

Augustinus card. Casaroli pre verejné záležitosti Cirkvi

Prvý prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak SJ sa v roku 2007 rozhodol zväčšiť baziliku, aby bola nielen dôstojným, ale aj príjemným centrom púti. Bazilika bola počas prestavby rozšírená o dve bočné lode so samostatnými vstupmi, čím priečelie získalo typické znaky baziliky. Pôvodné okná s vitrážou akademického maliara Mikuláša Klimčáka dnes zdobia pribudované bočné lode. Priestor, kde sa predtým nachádzali, je otvorený a spája prístavbu s jadrom – hlavnou loďou – pôvodnej baziliky. Obe pristavané lode majú vlastné chóry. Súčasťou pravej – východnej lode sa stal zrekonštruovaný barokový ikonostas z Chrámu sv. Paraskevy z Novej Polianky z roku 1766. Ľavá – západná loď je ukončená veľkou sakristiou baziliky. Nová bazilika sa tak stala nielen dominantou Ľutiny, ale aj symbolom Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku, lebo podobne ako ona „povstala z popola starého chrámu“ (ktorý zhorel tesne pred jej dokončením), aj naša cirkev „vstala z mŕtvych“.

16. augusta 2009 bola rozšírená bazilika slávnostne posvätená na hlavnej mariánskej púti prešovským arcibiskupom a metropolitom Jánom Babjakom SJ, za účasti sekretára

Kongregácie pre východné cirkvi arcibiskupa Cyrila Vasiľa SJ, arcibiskupa Edwarda Nowaka a ďalších šiestich biskupov.

9. júna 2010 bola Bazilika Zosnutia Presvätej Bohorodičky pričlenená zvláštnym Putom duchovného príbuzenstva k Bazilike Santa Maria Maggiore v Ríme s privilegiom plnomocných odpustkov. Text breve znie:

Pápežská bazilika Santa Maria Maggiore, prvý chrám, ktorý bol zasvätený Presvätej Bohorodičke, sláva a hrdosť Efezského snemu, po celé stáročia vynikal v nábožnosti Božieho ľudu a osobitne rímskych biskupov, ktorí ju výdatne sprevádzali duchovnými dobrami.

K obnoveniu duchovného puta s liberiovskou pápežskou bazilikou prispieva osobitný vzťah označený pomenovaním PUTO DUCHOVNÉHO PRÍBUZENSTVA. Na jeho základe sa odporúčajú Apoštolskej penitenciárii predložené prosby, aby priznala v jednotlivých prípadoch nasledujúce plnomocné odpustky, akým sa teší aj sama bazilika Santa Maria Maggiore, a to:

- 1. Na chrámový sviatok zasvätenia baziliky Santa Maria Maggiore, teda 5. augusta;*
- 2. Na sviatok, ktorému je zasvätený vlastný chrám;*
- 3. Na všetky slávnosti Bohorodičky Panny Márie;*
- 4. Raz do roka v deň, ktorý si má slobodne zvoliť každý veriaci jednotlivo;*
- 5. Vždy, keď sem prídu pútnici v skupine prejaviť náboženskú úctu.*

Tieto odpustky boli povolené za zvyčajných podmienok.

Chrám: BAZILIKA MINOR

Zasvätenie: ZOSNUTIE PRESVÄTEJ BOHORODIČKY

Miesto: ĽUTINA

Archieparchia: PREŠOVSKÁ

Tento chrám je zapísaný v zozname baziliky zároveň s dokladom

Apoštolskej penitenciárie, ktorým boli odpustky riadne priznané. Toto svedectvo sa dáva preto, aby sa veriaci alebo pútnici o ňom dozvedeli na rast vo svojej zbožnosti a jej upevnenie. Dané v Ríme 09. 06. 2010

Podpisy: Svätej rímskej Cirkvi kardinál Bernard Francis Card. Law archipresbyter Liberiovej pápežskej baziliky od legáta kapituly Mons. Ciro Bovenzi

3. novembra 2010 sa začalo s úpravou bývalého farského sadu nad bazilikou, ktorý bol dlhé roky opustený a na jeho mieste vyrástli dve nové kaplnky, spolu s dvanástimi spovednicami. Tie boli dokončené v auguste 2011.

20. augusta, prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak SJ posvätil dve nové kaplnky (obr. 13), z ktorých jedna je zasvätená

nielen našim blahoslaveným biskupom mučeníkom, ale všetkým veriacim, ktorí v období totality trpeli za svoju vieru a je na nej osadený umelecký reliéf od akademického sochára Otmara

Olivu, ktorý bude aj budúcim generáciám pripomínať vernosť gréckokatolíckych biskupov, kňazov, rehoľníkov, rehoľníčok a veriacich v utrpení počas komunizmu, ale aj vzkriesenie Gréckokatolíckej cirkvi v bývalom Československu v roku 1968. Druhá kaplnka je zasvätená sv. arcibiskupovi a divotvorcovi Mikulášovi. Posvätil aj dvanásť nových spovedníc a obnovený kríž na skale nad areálom baziliky. 20. august 2011 bol významný aj vďaka tomu, že bazilika bola obohatená o relikviár s relikviou (krvou) bl. Jána Pavla II., ktorú Prešovskej archieparchii daroval krakovský arcibiskup a metropolita kardinál Stanisław Dziwisz. V tom istom roku sa začalo s prestavbou Ľutinskej hory. Vymenili sa drevené prehnité kaskády na železobetónové a vydlaždil sa liturgický priestor. Keďže farský sad bol veľký, na jeho mieste začal vyrastať Miniskanzen drevených chrámov. 30. novembra 2011 bola otvorená prvá časť miniskanénu. Ide o desať zmenšených makiet drevených chrámov – skvostov ľudovej sakrálnej architektúry z východného Slovenska (obr. 14).

Februárová fatimská sobota v roku 2012 sa v pútnickej Ľutine začala výnimočne. Prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak SJ v Kaplnke sv. Mikuláša, v areáli Baziliky minor, k verejnej úcte uložil a požehnal relikvie sv. arcibiskupa Mikuláša, lýcijskomyrského divotvorcu. V sklenenej vitríne je uložená ampulka s myrom – vonnou mannou, ktorá vyteká zo sarkofágu sv. Mikuláša v talianskom meste Bari, ako aj relikvia II. stupňa

z odevu sv. Mikuláša. Zároveň sú v nej uložené aj certifikáty potvrdzujúce pravosť týchto relikvií.

V júli 2013, pri príležitosti 25. výročia vyhlásenia miestneho chrámu za baziliku minor, bazilika dostala nový šat v podobe rozmerných mozaík Božieho milosrdenstva, svätého Jána Pavla II., blahoslavených biskupov mučeníkov Pavla Petra Gojdiča, Vasiľa Hopka, Teodora Romžu, rehoľného kňaza mučeníka Metoda Dominika Trčku, svadby v Káne Galilejskej, milosrdného Samaritána a sv. sestry Faustíny. Ich autorom je o. Kamil Dráb CSsR (obr. 15).

obr. 15

Súčasťou baziliky sú od roku 2013 aj relikvie všetkých spomínaných svätých a blahoslavených, ktoré sú inštalované priamo v mozaikách.

V roku 2014 bol upravený terén, kde stáli maštale bývalého JRD. Ide o spevnenú plochu, ktorá pri rôznych pútiach slúži ako parkovisko. Zároveň sa začalo s obnovou Ľutinskej hory, a to Kaplnky sv. Anny, ktorá bola zrekonštruovaná vďaka iniciatíve starostky obce Olejníkov, a zároveň bola zrekonštruovaná aj Kaplnka Zosnutia Presvätej Bohorodičky.

O rok neskôr, v jari 2015, Ľutinská hora začala zažívať komplexnú opravu. Liturgický priestor, ktorý bol do toho času nedokončený, dostal novú podobu. Vynímajú sa nad ním tri kupoly, ktoré zároveň zastrešujú celý komplex (obr. 16).

obr. 16

Novú podobu dostala aj budova toaliet, ktoré boli zmodernizované a vynovené. Na poschodí bol vytvorený priestor pre mladých a pútnikov, ktorý slúži na rôzne stretnutia, či nocľah pre tých, ktorí prichádzajú na rôzne púte.

A keďže sa vďaka tomu hora stala navštevovanejším miestom viac ako predtým, bolo treba ju prepojiť s bazilikou. Prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak SJ, navrhol prepojenie baziliky s Ľutinskou horou Cestou svetla. Ide o kaplnky, v ktorých je štrnásť zjavení s rozjímaním od sviatku Vzkriesenia po sviatok Zostúpenie Svätého Ducha. Tieto dvojkaplnky smerujú ponad baziliku po Ľutinskú horu novým chodníkom popod les.

Ďalšou dominantou areálu baziliky sa stal drevený chrám svätej Rodiny, ktorý sa vyníma na skale nad bazilikou. Ide o kópiu zhoreného Ľutinského chrámu, ktorého základy sú na námestí pred bazilikou, kde kedysi stál. Veľkým lákadlom tohto chrámu

je jeho veža, ktorá slúži ako vyhliadka na celé okolie (obr. 17). O stavbu tohto chrámu sa postaral bývalý prešovský župan MUDr. Peter Chudík. Súčasne s Chrámom svätej Rodiny a Cestou svetla, bola zhotovená aj Krížová cesta, ktorá začína pri Kaplnke sv. Mikuláša a končí pri drevenom chráme na kopci. Keďže sa v areáli baziliky už nachádzali miniskanzén drevených chrámov, krížová

obr. 17

cesta, cesta svetla, samotný drevený chrám, sama Božia Matka vnukla nápad otcovi arcibiskupovi – postaviť kaplnky posvätného ruženca. Súčasťou celého komplexu mali byť dva paralelne vybudované chodníky s potôčikom tečúcej vody medzi nimi. Tie boli dokončené v tom istom roku.

Keďže na Ľutinskej hore zostali ešte dve kaplnky v dezolátnom stave, bolo nutné pustiť sa do ich opravy. Kaplnku svätého Kríža opravili a vynovili starostovia Ľutiny a Olejníkova.

O opravu kaplnky svätého Mikuláša pri prameni sa pričínili prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak SJ. Súčasne s opravou týchto dvoch kaplniek bol vynovený hrob Zuzany Fekete, nachádzajúci sa vedľa Kaplnky Zosnutia Presvätej Bohorodičky.

V roku 2016 mystička Myrna Nazzour zo Sýrie, ktorá tu bola na návšteve, podarovala tomuto miestu ikonu Soufanijskej Bohorodičky, s prosbou o umiestnenie tejto ikony niekde v areáli baziliky. Jej žiadosť prerástla do myšlienky vytvoriť Záhradu Bohorodičky. Nad potôčikom boli umiestnené dve obojstranné ružencové kaplnky a vedľa chodníkov bolo postupne

vybudovaných osem dvojkaplniek na milostivé ikony Presvätej Bohorodičky našich pútnických miest.

Toto miesto sa stáva oázou pokoja, oddychu, rozjímania i relaxácie pre všetkých návštevníkov.

My na bicykloch pokračujeme dole kopcom ďalej v našej púti. Vraciame sa do dediny Pečovská Nová Ves a odbočujeme doprava, smerom na Starú Ľubovňu. Prechádzame dedinami Červenica, Rožkovany a prichádzame do mesta Lipany. Na kruhovom objazde vychádzame tretím výjazdom, smerom na

Torysu. Nie je to hlavný ťah, tak cesta bude kľudnejšia. Onedlho prechádzame obcou Krivany a prichádzame do dediny Torysa.

Tu zastavujeme. Čas 16³⁰. V miestnom bistre si dávame kofolu, zmrzlinu a poniektorí chlapci aj pívko.

Ja sa idem trocha prejsť. Je tu také malé námestie obkolesené Materskou školou, Základnou školou, Obecným úradom, Kultúrnym domom, veľkým nákupným strediskom, mäsiarstvom a bistro, v ktorom sa práve nachádzame.

V strede tohto námestia je Mariánsky stĺp (obr. 18), ktorý dala postaviť Rímskokatolícka cirkev, farnosť Torysa k 200. výročiu povodne, ktorá zastihla obec Torysa. Pri tejto katastrofálnej povodni v noci z 24. na 25. augusta 1813 rieka dosiahla v oblasti Torysy neuveriteľnú výšku 4 metre. Obrovský dravý prúd vody z ľavého boku silne tlačný prítokom Dravčanky zmenil

svoje koryto a nezadržateľne sa valil do obce. Vodný živel zmietol z cesty 32 domov aj so stajňami a inými hospodárskymi budovami a začal ohrozovať kostol a kaštieľ. Kostol neodolal náporu a v priebehu niekoľkých hodín sa zvalil. Jeho zrútené múry nestačili odraziť vodný príval od kaštieľa a naopak sa celou silou vrhol ku kaštieľu. Ani kaštieľ vodnému toku neodolal a o polnoci sa s veľkým rachotom zrútil. Okrem toho bol v obci zničený mlyn "na močiari", liehovar, stodoly a iné hospodárske budovy. Zahynulo 11 ľudí.

Silný prúd vody vyniesol z krypty truhly s mŕtvolami zemepánov a farárov. Mŕtve telá grófa Jozefa Tomáša Szirmayho a jeho manželky Anny sa našli pri Ďáčovskom mlyne a boli uložené do krypty kostola v Šarišských Michaľanoch, o čom hovorí latinský nápis na mramorovej tabuli v stene po pravej strane oltára. Podľa bývalej farskej kroniky s vodou ohrozeného kostola sa podarilo zachrániť cibórium (veľký kalich), pacifikál (kríž), kalich a monštranciu.

Po polhodine odchádzame. Vraciame sa na hlavnú cestu. Lúčime sa so Stanom G., ktorý nás od Prešova sprevádzal po cyklochodníkoch. Ten nás tu opúšťa a vracia sa domov, do Sabinova. My, po pár desiatkoch metroch odbočujeme doprava, smerom na dedinu Šarišské Dravce (obr. 19). Hneď za dedinou začína cesta stúpať. Takto, hore kopcom prichádzame do dediny

Šarišské Dravce. Skoro po rovine sme prešli cez celú dedinu. Na konci dediny začíname znova stúpať. Trochu zjazdu a zasa stúpame. Nevidím koniec, ale verím, že každý kopec má koniec, za ktorým nasleduje zjazd. V tomto prípade to bola zmena. Aj

v dedine Krásna Lúka, do ktorej sme práve vošli, cesta pokračuje ďalej hore kopcom. Trochu sa to zmenilo v druhej polovici

obr. 20

dediny, kedy sme trochu šli dole kopcom, ale dedinu znova opúšťame hore kopcom. Už aj s označenou tabuľou – stúpanie 12%. Ako posledný a s posledných síl sledujem tento kopec, na ktorého koniec nevidím. Stretávam jedno dievča, ktoré pešo kráča oproti mne dole kopcom. Pýtam sa jej, či tieto kopce majú konca. Jej odpoveď znela – za chvíľu. Prichádzam na prvý vrchol a pohľad na

ďalšiu cestu, ktorá ma ešte čaká (obr. 20), ma utvrdila v jej správnej odpovedi. Tu na mňa čaká otec Marcel so sprievodným vozidlom. Hovorím mu, že to ďalej nedám a spoločne nakladáme môj bicykel do sprievodného vozidla. Spoločne pokračujeme ďalej hore trochu miernejším kopcom, za ktorým je tabuľa 12% klesanie. Dole kopcom vchádzame do dediny Bajerovce. Postupne dobiehame chlapcov a na vrchole hory odstavujeme auto. Takto, sediaci v aute, tie strmé kopce nevnímam až ako také strmé, ale na bicykli to je úplne iné. Chlapci postupne tak ako prichádzajú si robia na pamiatku foto pri dopravnej značke 12% klesanie. Niektorí chlapci šomrú na výber trasy. Podľa nich sme mohli pokračovať z mesta Lipany ďalej po hlavnej ceste, kde je síce hustá premávka, ale nie sú tam také veľké a strmé kopce. Druhá skupina iba vydychuje a zbiera sily do ďalších kopcov. Dopĺňajú si vodu do fliaš a po krátkom oddychu, pokračujeme.

Onedlho už ideme dole kopcom a tu sa menia aj okresy. Končí Sabinov a začína Stará Ľubovňa. Po takej ceste dole kopcom, hore kopcom, dole kopcom, hore kopcom, vchádzame do dediny Šambrón. Táto dedina nás víta cestou dole kopcom. Po kilometrovom klesaní opúšťame túto dedinu. Stále ideme dole kopcom. Prechádzame dedinou Plavnica a po ôsmych kilometroch už stojíme pred internátnou školou v Starej Ľubovni. Čas 18³⁰. Kontaktujem pána riaditeľa a ten je za pár minút pri nás. Prichádza aj otec Fera B. na aute, za ktorým má nosič na 4 bicykle. Pán riaditeľ je veľmi láskavý a dovolil všetkým chlapcom ísť do sprchy. Všetci využívajú túto možnosť a o chvíľu už stoja všetci na parkovisku v čistých šatách. Jedny bicykle nakladáme na nosič auta Fera B. a druhé nakladáme do sprievodného vozidla. S Ferom B. odchádza Paľo P. Senior, Martin S. a s otcom Marcelom ide Marek Z. a Jakub H..

Dnes sme prešli 125 kilometrov (z toho ja iba 106) s priemernou rýchlosťou 24 km/hod. a čistým časom na bicykli 4 hodiny a 18 minút.

Chlapci odchádzajú a ja s kľúčmi v ruke idem konečne do školy. Na noc sme tu ostali už iba dvaja. Ja a Paľo P. Junior. Ešte sa k nám má pridať otec Marek. Idem do sprchy a obliekam si pyžamo. Dnes som mal toho dosť. Som unavený a vôbec nemám chuť robiť si večernú prehliadku Starej Ľubovne. Možno keď príde z Košíc otec Marek. Dnes bol v Smižanoch. Po skončení seminára sa mal pripojiť k nám, ale nastal problém. Musí ešte absolvovať cestu späť do Košíc. Otec Marcel teda ide so sprievodným vozidlom do Košíc. Dohodli sa, že na mieste, kde sa stretnú – z Košíc do Starej Ľubovne a opačne, si vymenia autá, batožinu, posádku a budú ďalej pokračovať každý svojou cestou. Otec Marek na sprievodnom vozidle k nám do Starej Ľubovne a otec Marcel s chlapcami na aute otca Mareka do Čemerného. O 21⁰⁰ k nám prichádza otec Marek. Prichádza iba tak naľahko, s malou taškou. Na moju otázku, kde má bicykel odpovedal, že mu povedali, že potrebujeme šoféra do

sprievodného vozidla. Na druhú otázku, kedy som sa ho pýtal, či sa nechce bicyklovať, odpovedal že chce. Veď preto si zariadil voľno. Dohodli sme sa, že otec Marek sa vráti do Košíc pre bicykel a na riadení sprievodného vozidla sa budeme striedať. Ešte je tu jedna vec. Dnes, respektíve zajtra ráno, sme mali navštíviť jubilejný chrám, farský kostol svätého Mikuláša. Keď sme prišli do Starej Ľubovni, každý sa ponáhľal domov. Jubilejný chrám ostal bokom. Preto sme sa dohodli, že aj keď takto v malej zostave navštívime tento chrám zajtra ráno. Otec Marek kontaktuje miestneho farára a ten mu odkazuje, že keď chceme navštíviť ich chrám, máme prísť ráno o 6³⁰, po rannej svätej omši aby sme nezdržiavali pána kostolníka. Som prekvapený, pretože keď som mnou telefonicky komunikoval, veľmi sa tešil na návštevu otca Mareka, že sa spolu porozprávajú a pospomínajú na staré časy z kňazského seminára v Spišskej Kapitule (boli spolu na izbe). Teraz, z tohto telefonátu vyplýva, že sa vôbec nestretnú. Zvláštno. Možno duchovný otec už má nejaký program, ktorý nemôže odložiť. Otec Marek toto stretnutie, kvôli svojej ceste do Košíc a späť, zrušil. Ak by chcel byť o 6³⁰ v Starej Ľubovni, musel by z Košíc vyraziť najneskôr o 4³⁰. Volám aj Vila Kalmana a informujem ho o zmene ranného odchodu na 8⁰⁰.

Takto unavený si líham do postele. Dnes spíme ako lordi. Každý má svoju vlastnú izbu. Cez deň nás trochu potrápilo aj slniečko. Teplomer ukazoval skoro celý čas 37°C. Teraz je už skoro 22³⁰ a teplomer ukazuje 27°C. Nemôžem zaspáť. Opakujem modlitby dookola a . . .

7. júl 2025 – pondelok, druhý deň cyklopúte

Túto noc som viac prebdel ako prespal. Moje zdravotné problémy, ktoré začali včera v Sabinove, pokračovali aj počas noci. Možno je to stresom v súvislosti čo všetko sa stalo tesne pred odchodom na cyklopúť. Možno zareagovalo telo. Lebo aj keď

som mal splnený limit pred cyklopúťou – najazdených minimálne 1 000 kilometrov - moje denné výjazdy boli tak do 60 kilometrov na deň. A už len cesta do Sabinova bola viac ako 70 km. A možno to je aj – aj. K tomu ešte tie kopce na koniec. Necítim sa na to, aby som teraz sadol na bicykel a absolvoval dvakrát prechod cez Tatry. Preto som nakoniec rád, že sa otec Marek včera večer vrátil do Košíc pre svoj bicykel.

Ako prvý o 7⁵⁰ prichádza Vilo Kalman. Po ňom o 8¹⁵ otec Marek. Sadáme si k stolu a dávame si bohaté raňajky. Slanina, klobása, cibuľa a chlieb. Po nich káva a chystáme sa na odchod. S otcom Marekom sme si vymenili pozície. Vyberá svoj bicykel so sprievodného vozidla a môj, na výmenu, ide do sprievodného vozidla a ja za jeho volant. Aj Vilo Kalman vyťahuje svoj elektrobicykel z auta. Po spoločnej modlitbe a požehnaní odchádzame v zostave - otec Marek K., Paľo P. Junior, Vilo Kalman na bicykloch a ja, ako šofér, v sprievodnom vozidle. Smer Zakopané svätyňa Panny Márie Fatimskej v Krzeptówki, jubilejný chrám. Čas 9⁰⁵.

Paľo P. Junior si zobral na starosti navigáciu cyklistov a vyrazili. Ja si tiež zapínam v mobile navigáciu a vyrážam za nimi. Moja cesta je trochu iná. Hlavne, čo sa týka výjazdu zo Starej Ľubovne. Cyklistom ukazuje najkratšiu trasu a ja idem po hlavnom ťahu. Za mestom sa stretávame. V rámci možnosti jazdy vždy podídem trochu dopredu a zastavím. Čakám kým prejdú cyklisti, či náhodou niečo nepotrebujú a scenár sa opakuje. V Hniezdnom odbočujeme doprava, smerom na Červený Kláštor. Postupne prechádzame obcami Kamienska, Stráňany, Veľký Lipník, Haligovce a prichádzame do dediny Červený Kláštor. Chlapci zastavili v Krčme pod lipami. Je tu príjemné prostredie. Krčma je v strede lipového parku. Je to historická budova s kamenným múrom dookola, s múzeom a ubytovaním. Oznamujú mi kde sú, aby som prišiel za nimi. Nemôžem. Problém je v tom, že je tam dopravná značka Zákaz vjazdu s dodatkovou tabuľou, že to neplatí pre ubytovaných

hostí a dopravnej obsluhy. Keďže nie som ani jedno ani druhé, pokračujem autom ďalej a hľadám miesto na zaparkovanie. Po ľavej strane je reštaurácia Chyža pltníkov a pred ňou parkovisko. Tu odbočujem, zaparkujem a vychádzam z auta. Z reštaurácie vychádza hneď servírka a začudovaným pohľadom na mňa pozerá, že som zaparkoval na ich parkovisku pred reštauráciou a nejdem k nim, ale na opačnú stranu. Vraciam sa chodníkom k chlapcom a tu ma už na stole čaká načapovaná kofola (obr. 21).

Pochvaľujem chlapcov za výborný výber miesta a prosím ich, aby nabudúce zastavili tam, kde i ja so sprievodným vozidlom môžem zastaviť. Po krátkom oddychu odchádzame. Čas 10³⁵. Ešte sme poriadne ani

neopustili Červený Kláštor a začína pršať. Pýtam sa chlapcov, či niečo nepotrebujú – návleky, nepremokavé bundy. Nie zatiaľ sú v pohode. Otúžilci. Ešte mladá krv. Ja by som si určite vzal nepremokavú bundu. Vilo je moja krvná skupina, on už bundu má oblečenú. Po daždi pokračujeme. V blízkosti poľských hraníc míňame dediny Majere, Lysá na Dunajcom. Za touto dedinou prechádzame slovensko-poľskú hranicu a pokračujeme ďalej okolo rieky Dunajec. Tu je po ľavej strane tejto rieky dedina Stromowce Wyżne. Nad ňou je prvá spodná priehrada rieky Dunajec, niečo podobné ako u nás pod Domašou Malá Domaša – Jezioro Stromowieckie. Cesta pokračuje ďalej okolo Dunajca a na prvom kruhovom objazde vychádzam druhým výjazdom, smerom na Nižné Lapše. Tu čakám na chlapcov. Dážď začína stupňovať na intenzite. O krátku chvíľu mi chlapci volajú, že kvôli dažďu nemôžu ďalej pokračovať a aby som im priviezol

nepremokavé bundy. Čakajú ma na vyšnej priehrade Dunajca, na vodnej priehrade Czorsztyńskim. Otáčam auto a idem späť na kruhový objazd a vychádzam prvým kruhovým výjazdom smerom na dedinu Niedzica. Prichádzam na miesto kde sú, ale tu vôbec nemôžem zastaviť. Prechádzam pomaly cez celú dedinu. Stierače nestačia zotierať vodu z čelného okna. Cesta sa zmenila na potok. Žiadne, ani jedno voľné parkovacie miesto. Na konci dediny sa otáčam a prichádzam k chlapcom. S časťou auta trčím v ceste, ale ináč sa tu nedá zastaviť. Zapínam všetky výstražné svetlá a volám ihneď chlapcom. Chlapci prichádzajú rýchlo. Vyberajú bundy a obliekajú sa. Tu pod priehradou je drevená reštaurácia s názvom Karčma Zadyma. Pri nej je veľké parkovisko. Idem tam a volám aj chlapcov. Je už aj čas obeda a tak využívame túto možnosť. Čas 11⁴⁰. Odstavujem auto na veľkom parkovisku a snažím sa čím najrýchlejšie prebehnúť do reštaurácie. Chlapci majú trochu problém. Nemajú tu kde bicykle zložiť. Nakoniec využili priestor letnej reštaurácie. Keďže vonku leje, nikto nesedí za stolmi, aj keď sú pod slnečníkmi. Chlapci toho využívajú a tam skladajú svoje bicykle. Dávame si horúcu polievočku a po nej druhé jedlo. Všetci sme sa zhodli na jednotnom výbere. Horúca polievočka nám urobí dobre. Paľo P. Junior volá otcovi (Paľo P. Senior) a informuje ho o situácii, v ktorej sa nachádzame. Po chvíľke rozhovoru nám oznamuje, že

obr. 22

otec nás pozýva na obed.

Ďakujeme sponzorovi. Po obede prestalo pršať a spoza mrakov sa začalo predierať slniečko. Využívame tento čas. Foto (obr. 22) a ihneď

sadáme na bicykle. Teda ja nie. Ja sa presúvam na pohodlnejšie miesto, za volant sprievodného vozidla. Čas 12⁴⁰.

Chlapci vyrazili hore cestou, na Niedzica, smerom na Fridman. Mne ukazuje navigácia spodnú trasu cez Nižné Lapše. Vrchná trasa je pre cyklistov bezpečnejšia. Vzdialenosť je skoro rovnaká, ale je to ako keby sme chceli ísť do Soli na bicykloch cez Čaklov, čo je hlavný ťah, alebo by sme využili možnosť ísť cez Komárany, kde je oveľa, oveľa menšia premávka. Tak je to aj v tomto prípade a ideme radšej hornou trasou. Prechádzame dedinami Niedzica, Niedzica Zamek. Za touto dedinou v ľavotočivej zákrute, hore kopcom, kde sú po obidvoch stranách zvodidlá, dostal Paľo P. Junior defekt. Nemám tu kde zastaviť a tak im ukazujem aby pokračovali ďalej. Na najbližšom možnom mieste odstavujem auto. Čas 13⁰⁰. Prichádzajú chlapci. Navrhujem im, aby v dvojici pokračovali ďalej. Ja s Paľom opravíme defekt a dohoníme ich. Vyberám z auta náradie a náhradnú dušu. Musíme vymeniť nielen dušu, ale aj celý plášť. Na tomto sa už ďalej nedá jazdiť. Po oprave spoločne nakladáme Paľov bicykel a pokračujeme v ceste. Oprava nám trvala pol hodiny. Prechádzame dedinami Falsztyn, Fridman. V ďalšej obci s názvom Krempachy stojíme. Tu sme počkali na chlapcov. Vykladáme Paľov bicykel a o krátku chvíľu k nám prichádza naša skupina cyklistov v zložení

Obr. 23

otec Marek K. a Vilo Kalman. Po 15 kilometroch prvá zastávka. Stojíme pred požiarnou zbrojnicou. Chlapci dopĺňajú vodu do fliaš. Ešte foto (obr. 23) pred kostolom svätého Martina, ktorý má zaujímavú vežu v tvare štvorcovej kráľovskej koruny a pokračujeme ďalej.

Je pod mrakom a je len otázka času kedy začne znova pršať. Nasleduje dedina Nowa Biala. Za dedinou odbočujeme doprava a asi po 200 metroch stojím. Od poslednej zastávky sme prešli 5 kilometrov. Začína pršať. Taký nepríjemný drobný hustý dážď, ktorý sa dostane všade. Znova ponúkam chlapcom bundy, ale zatiaľ odmietajú. Keď krútia, nepocitujú zimu. Dobre. Rozhodnutie nechávam na nich. Ideme smerom na Gronków. Na konci cesty odbočujeme znova doprava na Nowy Targ. V dedine Gronków na križovatke odbočujeme doľava na Szaflary. V tejto dedine stojíme. Je 14⁰⁰. Prší tak, že nemáme šancu ďalej pokračovať. Chlapci dávajú bicykle pod najbližšiu strechu rodinného domu a sadajú si ku mne do auta. Musíme čakať, kým sa aspoň trochu ukľudní dážď a budeme môcť pokračovať. Po 20 minútach prestalo pršať. Pokračujeme. Onedlho, kvôli prácam na hlavnej ceste stojíme v dopravnej zápche. Skoro hodinu. Hore kopcom prichádzame na túto cestu a odbočujeme doľava, smerom na Bialy Dunajec. Cesta pekná, široká, ale na mnohých miestach ešte stále prebiehajú práce. Paľo P. Junior chce využiť čas bez dažďa. A tak, aj keď hore kopcom, dal sa na samostatný únik, aby bol čím skôr v Zakopanom. Otec Marek s Vilom mi oznamujú, že je tu vyznačený cyklistický chodník okolo potoka a ide až do Zakopaného, tak pôjdu po ňom ďalej svojim tempom. Ja pokračujem ďalej po hlavnom ťahu. Prechádzam obcami Bialy Dunajec, Poronin a po 15 kilometroch prichádzam do mesta Zakopané. Volá mi Paľo a chce vedieť adresu kam má ísť. Znova začína pršať. A poriadne. Premávka je taká hustá, že idem rýchlosťou 5, 7, maximálne 12 km/hod.. Stierače nestačia stierať vodu, ktorá padá z neba na nás. Znova volá Paľo. Už je na mieste. Stojí pred chrámom v mokrých šatách

a potrebuje sa rýchlo prezliecť, aby neprechladol. Oznamujem mu, že musí byť trpezlivý, kým v tejto hustej premávke dorazím k nemu. Hovorím mu, aby šiel niekam do vnútra a nestál vonku na daždi. Ešte som nedošiel k Paľovi, keď mi volá otec Marek. Oznamuje, že v tomto daždi už ďalej na bicykloch pokračovať nebudú, aby som pre nich prišiel. Sú asi tak 5 km od cieľa. Odkazujem mu, aby mi do SMS správy napísal presnú adresu. Volám Paľovi, že už stojím na parkovisku pod chrámom, aby si prišiel rýchlo pre šaty, lebo sa musím vrátiť pre otca Mareka a Vila. Za chvíľu je Paľo pri mne a berie si svoj vak so šatami. Ja zadávam do navigácie adresu, ktorú mi poslal otec Marek a vyrážam pre nich. Sú 6,3 km odo mňa. Znova tá istá situácia. Stierače nestačia, auto za autom a rýchlosť chodca. Konečne som k nim dorazil. Čakajú ma pred obchodom Žabka, kde je malé parkovisko pre zákazníkov. Na šťastie je prázdne. Zastavujem auto a spoločne nakladáme bicykle. Vraciam sa, už aj s chlapcami, späť k pútnického jubilejnému chrámu

Fatimskej Panny Márie. Odstavujem auto a ideme do kancelárie. Tu už v suchých šatách na nás čaká Paľo. Zakrátko vychádza rehoľná sestrička a ja jej hovorím kto sme. „Tak to ste vy? Ale mali ste prísť o 13⁰⁰.“ Znela jej odpoveď. Tak s touto rehoľnou sestričkou som komunikoval. Vysvetlil som aká bola dnes situácia na cestách a hľadáme spoločne riešenie. Sestrička nám hovorí, že Slovensko má veľmi rada. Tatry má celé schodené. Každý jeden štít, každý jeden vrch.

Teraz je v kostole jedna poľská skupina veriacich. Keď skončia, môžeme sláviť svätú omšu my. Sestrička chystá všetko, čo potrebujem k sláveniu eucharistie a pre mňa hľadá nejakú albu. Čas 17³⁰. Začíname sláviť, v takom skromnom počte – otec Marek K., Paľo P. Junior, Vilo Kalman a ja, eucharistiou. Dnešnú svätú omšu obetujeme za živých. Za všetkých chorých, za závislosti, za oslobodenie, . . . Je to veľké požehnanie pre nás. V tejto poľskej národnej svätyni Fatimskej Panny Márie, ktorá je zároveň aj jubilejným chrámom. Po svätej omši sa ešte spoločne modlíme modlitbu v jubilejnom chráme na získanie plnomocných odpustkov. Ešte spoločné foto (obr. 24). Vyslovujeme veľké ĎAKUJEM sestričke, odovzdávame jej taký malý prezent a vychádzame von. Vraciame sa predným vchodom späť do chrámu na osobnú modlitbu. Tento chrám, čo sa týka stavby, je úžasný. Každý jeden detail zapadá do svojej jedinečnej kompozície. Svetlá ešte viac umocňujú túto nadprirodzenú atmosféru (obr. 25). Mňa ešte zaujala jedna vitráž. Je na nej vyobrazený atentát na svätého otca Jána Pavla II. (obr. 26). Ja iba trochu spomeniem z histórie: Poliaci dňa 13.5.1981 – v deň atentátu na pápeža Jána Pavla II. – sľúbili, že ak sa pápež uzdraví, postaví nový kostol k úcte Fatimskej Panny Márie. Za uzdravenie pápeža sa veľmi intenzívne dennodenne modlili v blízkej kaplnke...

Pápež bol zázračne uzdravený a Poliaci začali ďakovné vôtum za záchranu jeho života. V júli

obr. 26

1987 bolo posvätené miesto pod novostavbou. 13. mája 1992 posvätil nový kostol krakovský metropolita František Kardinál Macharski. Ideme naspäť k autu. Nakladáme aj Paľov bicykel. Dnes už nemá zmysel pokračovať v ceste na bicykli. Je 18⁴⁰ a nás ešte čaká 35 km do Trstenej. Kontaktujem sestričku Magdu v Trstenej, ktorá hovorí, že dnes nám už nemôžu zabezpečiť večeru. Zajtra raňajky áno. Vilo

Kalman navrhuje, aby sme vyhľadali nejaké miesto a on platí celú večeru. Hľadania sa ujíma Paľo a po krátkom ťukaní do mobilu nám oznamuje, že našiel po ceste na Slovensko drevenicu Ziebówka, ktorá má vraj samé dobré odporúčania. Po desiatich minútach cesty už schádzam na parkovisko pred drevenou reštauráciou. Je to trojpodlažná budova so suterénom. Vchádzame dnu. Všetko to tu dýcha nedávnou históriou.

obr. 27

Domáce tkané koberce na zemi, na stole ručne vyšívané obrusy a personál je tiež dobovo oblečený. Dávame si smotanovú hubovú polievku a ako druhé jedlo zemiakové placky (nalešniky) s kuracím mäsom v syrovej omáčke (obr. 27). Aj jedlá vyzerajú ako domáce. Polievka obrovská porcia. Hustá, plná dubákov. Veľmi, veľmi chutná. Aj druhé jedlo je výborne. Ak budete mať cestu okolo, zastavte sa. Odporúčam. Po výbornej večeri sadáme do auta a pokračujeme. Ešte nám ostalo prejsť posledných 25 kilometrov.

Prechádzame obcou Witów a v dedine Chocholów odbočujeme doľava na poľsko-slovenskú hranicu. Odtiaľ už máme iba 15 kilometrov do cieľa. Míňame obce Suchá Hora, Hladovka, Vitanová, Čimhová, Liesek, až prichádzame do Trstenej ku kláštoru školských sestier svätého Františka (obr. 28). Čas

19³⁰. Tu už nás čaká sestrička Magda a páter Štefan Marián Bankovič, rodák z Čemerného.

Otváram bránu a auto dávam do dvora. Vykladáme bicykle a potom aj našu

batožinu, ktorú potrebujeme. Páter Štefan si na dnešný večer nachystal moravácku Meruňkovicu. Nedávno mal 60 rokov, tak chcel pohostiť svojich rodákov. Paradox je akurát v tom, že ani jeden z nás nebol čemerjančan. Ja som z Vranova, otec Marek z Budkoviec, Paľo P. Junior zo Sečovskej Polianky a Vilo Kalman z Vechca. Ale našli sme svoju spoločnú reč. Vilo Kalman bol s pátrom Štefanom určitý čas spolu na základnej vojenskej službe, tak spomínajú a s otcom Marekom tiež majú spoločnú reč. Od nás dostal moravské víno Pálava. Ja ich spoločnosť opúšťam o 22³⁰. Chlapci ostávajú ešte ďalej sedieť. Do ktorej to neviem. Dobrú noc!

8. júl 2025 – utorok, tretí deň cyklopúte

Ráno o 7⁰⁰ už máme v spoločenskej miestnosti, v ktorej sme trávili večer, nachystané bohaté raňajky (obr. 29). Po raňajkách

obr. 29

ja idem baliť veci na odchod a chlapci aj so sestričkou Magdou idú pozrieť ich kaplnku (obr. 30) a potom na neďaleký

obr. 30

vrch, na krížovú cestu (obr. 31). Pokiaľ sa chlapci vrátia, ja nakladám

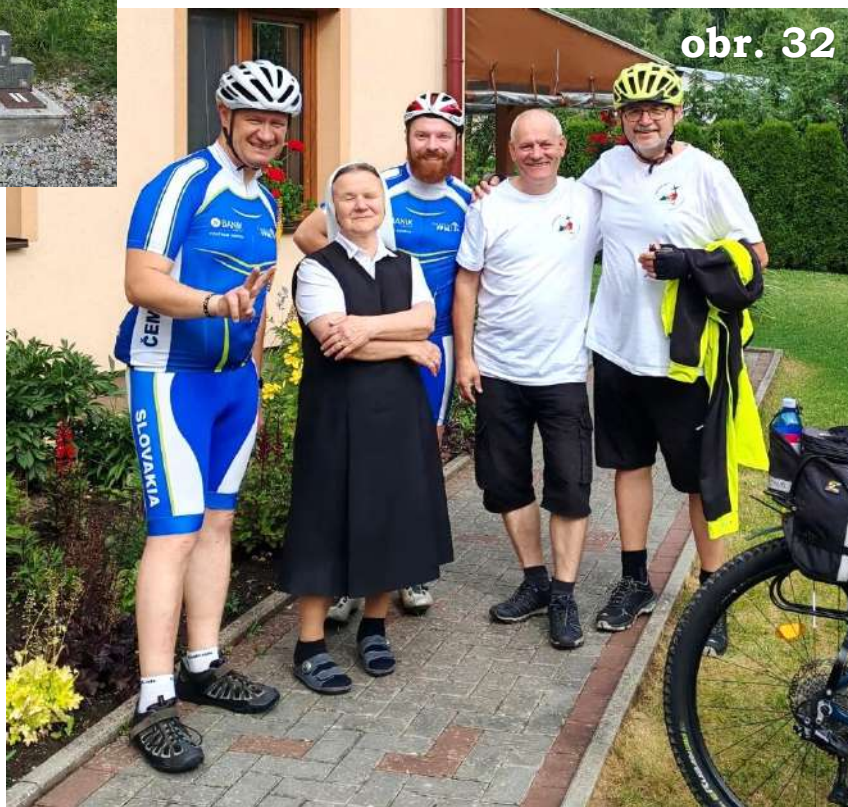
obr. 31

auto. Už ostali iba ich osobné veci. Po ich naložení ešte spoločné foto

(obr. 32), veľké
ĎAKUJEM a o 9⁰⁵
odchádzame. Dnes
ideme do
Zákamenného, kde
končíme tohtoročnú
cyklopúť.

Po 4 kilometroch
prechádzame novou
obcou – Ústie nad

obr. 32

priehradou. Je postavená na pravej strane Oravskej priehrady. Jej názov vznikol od pôvodného položenia starej dediny. Bola postavená na sútoku riek Bobrovca, Čiernej a Bielej Oravy. Túto, novú, dedinu postavili tak ako u nás na Domaši Novú Kelču. Ešte 2,5 kilometra a prechádzame cestou ponad betónovou priehradou, pod ktorou je vodná elektrárň. Zastavujeme až na druhej strane Oravskej priehrady pri pamätníku tohto najväčšieho najväčšieho umelého vodného diela na Slovensku (obr. 33). Vilo nám rozpráva o histórii Oravskej priehrady. Celý

obr. 33

projekt vodného diela navrhla veľká švajčiarska projektová kancelária, ktorá už s výstavbou vodných diel mala svoje skúsenosti. Pre rôzne prekážky sa so stavbou priehrady začalo až v roku 1941. Dokončená bola v roku 1953.

Vilove informácie doplním informáciami z internetu.

Cez Oravu viedla obchodná cesta z Uhorska do Poľska. Preto sa šľachta rozhodla túto oblasť kolonizovať pastiermi oviec, ktorí sa tu usádzali na základe

Valašského práva. Oravská kotlina, v ktorej ležali obce Slanica, Lavkovo, Ústie, Osada a Oravské Hámre, bola už v časoch valašskej kolonizácie v 16. storočí značne odlesnená, čo bolo príčinou častých povodní. Počas prudkých lejakov, topenia snehu na jar, silný prúd vody v riekach ohrozoval ľudské obydlia a polia. Kroniky v minulosti zaznamenali až 39 veľkých povodní, ktoré si vyžiadali nielen majetkové škody, ale vzali aj ľudské životy.

V snahe zabrániť ničeniu majetku a využiť tento nespútaný živel, boli vypracované viaceré projekty na výstavbu priehrady. Prvý vznikol už v časoch Uhorska v roku 1870, kedy bola vypracovaná štúdia a projekt železobetónovej priehrady na Orave. Ďalší projekt priehrady bol vypracovaný počas prvej svetovej vojny. V období prvej československej republiky bol zahrnutý do vodohospodárskeho plánu rieky Váh. Prvé práce na projekte začali 24. júla a k prvému výkopu základov došlo 11. októbra 1941. Práce na stavbe však nepokračovali, pretože vznikol celý rad problémov v súvislosti s objavením minerálnej vody, ktorá rozleptávala betón. Ďalšie problémy boli spojené so zlomovou poruchou v podloží, vyplnenou mäkkou ílovou, neúnosnou zeminou. Následne došlo k opätovnému prepracovaniu projektov a na základe nového projektu z roku 1943 sa začalo s betónovaním jamy. Napriek všetkým ťažkostiam stavbu vodného diela slávnostne dokončili a prvá turbína bola spustená 2. mája 1953. S dokončovaním stavebných prác sa pokračovalo až do roku 1954, kedy bola ukončená výstavba priehrady a plné napustenie vodou.

Bola vytvorená presídľovacia skupina, ktorá mala za úlohu spracúvať odhady gazdovských usadlostí. Odhad a vyvlastňovací elaborát bol zložitým procesom - vybavenie stredného gazdu trvalo niekedy jednému úradníkovi až 14 dní. Vyskytovalo sa veľa rozporov a nezhôd vo vlastníckych vzťahoch a nejasností v zápisoch pozemkových kníh. Vznikali veľmi neprijemné situácie, veď opustiť svoje domovy nebolo jednoduché. Mnohí presídlenci odmietali tento proces, čo komplikovalo uzatváranie jednotlivých prípadov, najmä v záverečnej fáze výstavby priehrady a nádrže. Presídlenie sa týkalo okolo 900 rodín. Samotné presídľovanie bolo zdĺhavé, v období 1941 - 1945 (do skončenia II. svetovej vojny) sa podarilo presídliť iba 113 rodín na náhradné majetky po židoch a politických zbohatlíkoch.

Po vojne im štátny pozemkový úrad vyplácal odškodné za majetky a uhrádzal aj náklady presídlenia na náhradné majetky

po odsunutých Nemcoch a Maďaroch v lokalitách Most na Ostrove, Hviezdoslavovo, Svätý Michal, Selice, Štúrovo. Na tieto konfiškáty sa presunula skupina 167 rodín. Záujem bol však len o lokality v rýdzo slovenskom prostredí, ponúkané lokality na Žitnom ostrove, Spiši a v Kremnickom okrese Oravci odmietali. Pritom sa stávalo, že nehnuteľnosti neboli zapísané na nich, často sa hlásili bývalí vlastníci - reštituenti. Oravci chceli byť spolu, mali obavy z usadlostí na pohraničí. Ešte koncom februára 1949 bolo treba presídliť 349 rodín. O zložitosti presídľovania svedčí skutočnosť, že jeho pôvodne plánované ukončenie v roku 1952 sa nedodržalo a ešte pred koncom roka 1953 medzi kótou 595 a 605 m n.m. sa nachádzalo 140 rodín. Možno povedať, že zbytok presídľovania sa riešil až pod tlakom stúpajúcej hladiny.

Presídľovacia skupina skončila svoju činnosť až v januári 1957. V likvidačnej zápisnici sa konštatuje, že všetky pozemky v zátope priehrady boli vykúpené a vytvorilo sa jedno súvislé majetkové teleso (nádrž a ochranné pásmo).

Na internete nájdete niekoľko spomienok pôvodných obyvateľov obcí, ktorí sa rozpomätávajú na to, ako sa zo svojich domovov sťahovali takpovediac na poslednú chvíľu (aby ich odtrhli od spomienok a puta k rodisku, zrovnali so zemou cintorín). Niektorí údajne čakali, kým im voda nezaplaví záhradky, a po niektorých museli dokonca prísť loďkou (pani Anna vraj stihla v drevenej chalúpke ešte porodiť dcérku Magdalénu). Posledným vystávaným bol Slaničan, ktorého z rodnej obce spolu s manželkou a ôsmimi deťmi odviezla loď až v roku 1954.

Oravská priehrada bola od 1. apríla do 30. septembra 1990 vypustená kvôli kompletnej revízii tohto vodného diela. V tomto období mohli pôvodní obyvatelia zatopených obcí naposledy navštíviť suchou nohou svoje rodisko. Rodisko, do ktorého sa už nikdy nevrátia. No navždy zostanú spomienky na krásnu prírodu a detstvo v ich mysli. Tie im už nikto nikdy nevezme. Údajne sa ich zišlo až 3500. Namiesto dedín sa tu však

nachádzalo len niekoľko obvodových múrov z domov, pivníc a studní.

Po napustení ostali pod vodnou hladinou obce Slanica, Osada, Hámre, Ľavkovo, Ústie, dolná časť obce Bobrov a 2/3 Námestova. Práve preto sa v Námestove nenachádza historické centrum mesta.

Trochu z histórie týchto obcí. Najznámejšou zatopenou obcou je Slanica, kde sa v roku 1762 narodil prvý kodifikátor slovenského jazyka – Anton Bernolák. Prvá zmienka o nej pochádza z roku 1564, kedy valasi žiadali o odpustenie daní kráľa Ferdinanda I. V roku 1870 žilo v Slanici 1 068 ľudí, v roku 1930 už len 329. Po naplnení vodnej priehrady ostala nad vodnou hladinou časť obce so zachovaným kostolom Povýšenia sv. Kríža. Kostol po vzniku priehrady chátral. Preto v ňom oravskí výtvarníci vytvorili múzeum, kde v spolupráci s Oravskou galériou vznikli expozície Slovenská tradičná ľudová plastika a maľba a Oravská kamenárska tvorba. V hrobke Klinovských bola umiestnená expozícia zatopených obcí. Pri kostole umiestnili aj sochu A. Bernoláka, ktorá pôvodne stála v záhrade jeho rodného domu. Slanický ostrov umenia otvorili 3. júla 1971.

Ústie bolo prvou dedinou na Orave, ktorá dostala Valašské právo. Prvý raz bolo o Ústí počuť v roku 1550, kedy Ferdinand I. rozšíril práva a výsady udelené už Matejom Korvínom. Počas II. svetovej vojny bol v obci Ústie zriadený pracovný tábor pre civilných utečencov z Ukrajiny. V súčasnosti je postavená nová obec na pravej strane Oravskej priehrady.

Ľavkovo je späté históriou s obcou Štefanov, ktorá patrila rodine Kubínyiovcov. Vlastnili ho do roku 1605, kedy ho odkúpili Thurzovci. Od 18. storočia sa pre obrovskú chudobu Ľavkovo nemohlo vyvíjať ako samostatná obec, a tak sa pričlenilo k Dolnému Štefanovu.

Dedinka Osada (Stankovo) sa v dejinách objavuje prvý raz v roku 1609. Kvalitné plátno z nej sa predávalo i na Dolnej zemi. V II. svetovej vojne bola Osada vypálená nemeckými vojakmi.

Zvláštne postavenie mali Oravské Hámre. Tie založili pri potoku Jelešná v roku 1614 Michal a Gál Hamerníkovci s povolením Juraja Thurza. Postupom času ťažba železa pre nedostatok rudy upadla, hoci od roku 1837 sa znova dolovala a spracovávala. Počet obyvateľov v roku 1940 dosiahol 166.

Priehrada vznikla bez ťažkých stavebných strojov. Múr dlhý 300 metrov pozostáva z 25 samostatných blokov, jeho päta meria 65 metrov. Celá stavba zhltna 113 000 kubíkov betónu a vyšla na 420 miliónov korún. V útrobach Oravskej priehrady je 3,8 kilometrov chodieb. Jedna z nich dokonca vedie až na jej dno, 40 metrov pod hladinu. Priemerná hĺbka priehrady je 15 metrov, na najhlbších miestach - pri priehradnom múre, však dosahuje hĺbku až 35 metrov. Oravská priehrada je najväčšia priehrada na Slovensku tak objemom vody ako aj rozlohou. Rozloha pri plnom napustení je 33,5 km² a objem vody 375,5 miliónov m³.

Po zatopení vznikli nad hladinou dva ostrovy. Slanický ostrov nazývaný aj Ostrov umenia, ktorý je od roku 1973 chránenou prírodnou pamiatkou a Vtáčí ostrov. Pri nízkej hladine vody sú obidva ostrovy spojené úzkym priechodom. Na ostrov sa môžete v letnej sezóne dostať vyhladkovou loďou premávajúcou z prístavu na Slanickej Osade. Celú plavbu vám spríjemnia výhľady na okolité hory - Západné Tatry a Babiú horu.

Priehrada so svojimi brehmi a ostrovmi patrí k najvýznamnejším lokalitám výskytu vodných vtákov na Slovensku, leží na migračnej trase vodného a pri vode žijúceho vtáctva v cezhraničnej polohe pri hraniciach s Poľskom.

Vilo svoje informácie o Oravskej priehrade ešte doplnil o strate dedín z Oravy, ktoré po rozpade Uhorskej monarchie pripadli Poľsku. Aj keď sa ich občania hlásili k novej Československej republike, ich hlasy neboli vypočuté. Vilo ešte rozpráva o krutom zaobchádzaní poľských úradov a armády k pôvodnému slovenskému obyvateľstvu. V školách, v kostole sa ihneď začal používať iba poľský jazyk. Všetky slovenské knihy sa pálili. Slováci boli nútení podpísať doklad, že sú poľskej národnosti. Tí,

ktorí s tým nesúhlasili, boli perzekuovaní, prepustení z práce, vyhostení z Poľska, mnohých aj zavraždili.

Túto históriu poznám, ale iba veľmi okrajovo. Taký malý zlomok z tohto obdobia z jednej goralskej dediny opisuje film Noční jazdci. V hlavnej úlohe s Radoslavom Brzbohatým ako hlavným colným finančníkom a Michalom Dočolomanským ako pašerákom koní. Ich neustáli boj medzi sebou nakoniec vyvrcholil viacnásobnou smrťou na obidvoch stranách. Film končí situáciou kedy pašerák (Michal Dočolomanský) prechádza aj s koňmi cez hranicu a vidí, že colnicu opúšťajú colní finančníci. Na otázku čo sa robí, prečo ho nezastavujú, prečo po ňom nestrieľajú, mu odpovedá hlavný colný finančník, že už nemajú prečo. Toto územie už patrí Poľskej republike a ty (pašerák Michal Dočolomanský) pašuješ kone s Poľska do Poľska. Odporúčam vám si pozrieť tento film.

Mňa zaujalo to Villovo rozprávanie a tak doma surfujem po internete. Je toho veľmi, veľmi veľa. Celý spor v neprospech Slovákov žijúcich na týchto územiach nakoniec skončil až v roku 1958. Zdá sa až neskutočné koľko museli títo ľudia vytrpieť iba za to, že sa hlásili k slovenskému národu a k Československej republike. Pripájam zopár informácii z internetu.

Dňa 28. júla 2020 ubehlo sto rokov, keď sa dovtedy v historicky jednotnom území Spiša a Oravy predelenom hraničnou čiarou tisíce Slovákov žijúcich v severných oblastiach spomínaných žúp ocitlo mimo svojho domovského štátu – v Poľsku. Ako k tomu došlo?

Keď sa pred viac ako sto rokmi skončila prvá svetová vojna, obyvatelia severného Spiša a hornej Oravy ešte netušili, že sa ich boj práve len začína. Nadšenie z konca dovtedy najmasovejšieho konfliktu, v ktorom zahynuli stovky Spišiakov i Oravcov a ďalšie tisíce trpeli obrovskou núdzou, vystriedali živelné nepokoje vyplývajúce z uvoľnenia dlhodobu kumulovaného hospodárskeho, sociálneho, politického i národnostného napätia v Uhorsku.

Pamätník československým úradníkom, ktorí boli zavraždení poľskými „legionármi“

(po pripojení Pienin k Poľsku v roku 1938 zhodený do Dunajca)

V takýchto podmienkach sa rodila prvá československá republika, pričom práve Orava bola jednou z prvých žúp, ktorá sa už na prelome októbra a novembra 1918 hlásila prostredníctvom slovenských národných rád či výborov k tomuto novému štátu. Uchopenie moci však nebolo vôbec jednoduché, keďže okrem dobrovoľníkov nemali slovenskí národovci k dispozícii takmer žiadne silové zložky, ktorými by sa im podarilo situáciu stabilizovať.

To si uvedomovali aj poľskí aktivisti z Podhalia, ktorí už začiatkom 20. storočia začali vyvíjať snahy o „prebudenie poľskosti“ u obyvateľov severných oblastí Slovenska hovoriaceho goralským dialektom. Táto ich „buditeľská akcia“ však nemala veľký úspech a pre polonizačnú myšlienku sa im podarilo získať len niekoľko jednotlivcov na hornej Orave. Práve títo založili 5. novembra 1918 v Jablonke národnú radu, ktorá vyhlásila pripojenie Oravy, Spiša i Kysúc k novorodiacemu sa Poľsku

a požiadala o vyslanie vojenských jednotiek na obsadenie spomínaných území. Poľskí vojaci sa objavili na Orave ešte v ten istý deň a o niekoľko dní neskôr aj na Spiši. Proti obsadzovaniu (česko)slovenského územia poľskými vojskami protestovala Slovenská národná rada v Dolnom Kubíne, avšak prakticky nemala nástroje, aby tomu zabránila. Situácia sa ešte vyhrotila, keď v oravskej obci Polhora začali poľskí vojaci strieľať do dedinčanov, čoho výsledkom boli traja mŕtvi a 28 zranených Polhorčanov.

Po viacerých incidentoch sa nakoniec československá strana obrátila s protestom k náčelníkovi dohodovej vojenskej misie v Budapešti Fernandovi Vixovi. Nótu na rešpektovanie poľských požiadaviek však podal aj poľský generálny štáb. Plukovník Vix nakoniec uznal československé stanovisko a poľské vojská sa do 13. januára 1919 museli stiahnuť za starú uhorsko-haličskú hranicu.

Stiahnutie poľských vojsk bolo veľkým úspechom československej diplomacie, ale poľský záujem o Spiš a Oravu týmto neskončil a preniesol sa do diplomatickej roviny. V tom čase zároveň prebiehal už aj ďalší spor o Těšínsko, kde v januári 1919 došlo dokonca k vojenským stretom a reálne hrozil otvorený vojenský konflikt. Preto sa československo-poľskými hraničnými spormi začala zaoberať aj Najvyššia rada mierovej konferencie v Paríži. Tá najskôr odporučila, aby sa sporné strany dohodli o spoločných hraniciach v bilaterálnych rokovaníach, ktoré však neboli úspešné. Preto sa napokon čoraz reálnejšie začala dostávať do popredia myšlienka ľudového hlasovania, v ktorom by samotné obyvateľstvo prejavilo svoju vôľu, ku ktorému štátu chce patriť. Definitívne sa presadila koncom septembra 1919, keď Najvyššia rada mierovej konferencie vyhlásila plebiscit na Orave v okresoch Námestovo a Trstená, na Spiši v okrese Spišská Stará Ves a v Javorine a na Tešínsku.

Poľskí aktivisti, ktorí na Spiši a Orave dúfali v omnoho väčšie územné zisky, skonštatovali, že „*hlasovať môže zopár hladných*

ľudí“. Na slovenskej strane však i tieto požiadavky vyvolali veľké pobúrenie. Dňa 28. septembra 1919 sa konalo v Trstenej veľké ľudové zhromaždenie za integritu Oravy, Spiša a Tešínska a začiatkom novembra prezentovalo 180 predstaviteľov z plebiscitných oravských obcí svoju „nezlomnú vernosť republike“ a protest proti nariadenému plebiscitu prezidentovi T. G. Masarykovi v Prahe. Niekoľkotisícové demonštrácie za Československu republiku a proti plebiscitu sa uskutočnili tiež na Spiši – v Spišskej Starej Vsi, Kacvíne, Krempachoch a Vyšných Lapšoch, pričom rovnako aj zástupcovia zo všetkých spišských obcí, kde sa malo ľudové hlasovanie uskutočniť, prezentovali svoje pročeskoslovenské stanovisko u prezidenta v Prahe. Proti „trhaniu“ Spiša a Oravy sa postavili tiež rodáci v Amerike, ktorí spísali *Rezolúciu* proti plebiscitu, proti možnému pripojeniu svojich rodných obcí k Poľsku a za československú republiku. Podpísalo ju viac ako 1500 amerických Slovákov pochádzajúcich z obcí, v ktorých sa malo ľudové hlasovanie uskutočniť.

Delegácia zo spišských obcí v Prahe, ktorá požadovala zotrvanie v Československej republike

Keďže poľská strana nemohla počítať s takouto masovou

podporou obyvateľstva, zagitovala dvoch spišských a oravských gazdov, s ktorými presviedčala o túžbe Spišiakov a Oravcov pripojiť sa k Poľsku nielen domácich poľských politikov, ale hlavne predstaviteľov dohody, pričom sa im túto myšlienku podarilo predostrieť aj americkému prezidentovi Wilsonovi. Svojich ľudí mala aj na plebiscitnom území, pričom azda za najkontroverznejšie možno považovať pôsobenie tzv. spišsko-oravskej légie, ktorá sa dopúšťala rôznych násilných činov s cieľom zastrašiť miestne obyvateľstvo. Jej činnosť vrcholila pred prezentovaným dátumom plebiscitu, keď v júni 1920 zavraždili československých úradníkov zo Spišskej Starej Vsi i slovenského richtára obce Nedeca Valentína Strončeka. Reakciou pobúreného slovenského obyvateľstva bolo napadnutie poľskej plebiscitnej komisie v Spišskej Starej Vsi, počas ktorého sa pri úteku utopil jeden jej člen.

Nakoniec však obyvatelia severného Spiša a hornej Oravy nedostali možnosť rozhodnúť o svojom osude. So súhlasom poľského premiéra Władysława Grabského a československého ministra zahraničných vecí Edvarda Beneša bol totiž plebiscit odvolaný a o budúcnosti Spišiakov a Oravcov, bez ohľadu na ich mienku, rozhodla Veľvyslanecká rada mierovej konferencie. Stalo sa tak 28. júla 1920 v belgickom kúpeľnom mestečku Spa. Plebiscitné územie Spiša, Oravy i Tešínska bolo rozdelené medzi oba štáty. Zatiaľ čo na Tešínsku boli viac-menej naplnené ašpirácie československej strany, slovenská časť republiky stratila 14 spišských a 14 oravských obcí, ktoré sa prvýkrát v dejinách stali súčasťou Poľska.

Spomínaný verdikt vyvolal odmietavú reakciu u veľkej časti Spišiakov a Oravcov, ktorí mali pripadnúť Poľsku. Na Spiši bol hneď na druhý deň, 29. júla, zorganizovaný plebiscit verejným podpisovaním rezolúcií za Československú republiku, v ktorom 86 % voličov vyjadrilo svoju vôľu žiť v tomto štáte. Podpísané hárky chcela predložiť 30 členná deputácia zo Spiša prezidentovi T. G. Masarykovi, ktorý ich však neprijal. V samotných

spišských obciach sa Poliaci stretávali s pasívnou rezistenciou, keď im napríklad obyvatelia Jurgova odmietli akúkoľvek i najmenšiu pomoc, či s otvoreným odporom ako napríklad Tribši, kde vypukla vzburá proti poľskej posádke, ktorá ušla a následne obec obsadilo poľské vojsko. Taktiež Nedečania, Krempašania a Fridmančania sa vyhrážali, že *„poľskej okupácii sa vzopru silou a že skôr zahynú všetci v boji, akoby k Poľsku pripadli“*. V Nedeci bola poľská strana dokonca nútená vyhlásiť stanné právo. Na Orave, v Hladovke, došlo aj k ozbrojenému povstaniu, pričom Hladovčania v novembri 1920 spísali rezolúciu, v ktorej deklarovali svoju pročeskoslovenskú orientáciu: *„Pod poľskim jarmom biť ňekceme aňi ňebudeme.“* Podobné rezolúcie predkladali aj obyvatelia ďalších oravských obcí, napríklad Bukoviny-Podsklia, Orávky, Harkabúza, Hornej Zubrice, či Podvlku.

Veľkú nádej pritom vkladali do delimitačnej komisie, ktorá však mohla navrhnúť len určité drobné zmeny, najmä ak nová hraničná čiara spôsobovala miestnym obyvateľom problémy hospodárskeho rázu. Na základe jej návrhov boli Československu nakoniec vrátené obce Suchá Hora a Hladovka, pričom k Poľsku boli pripojené miestne časti Dolnej Lipnice – Prívarovka a Skočiky, ktoré rozhodnutím z 28. júla 1920 ostali v Československej republike. Ďalší jej návrh na výmenu Nedec a Kacvína za časť Javoriny sa neuskutočnil. Po ukončení delimitácie v roku 1924 tak definitívne Poľsku pripadlo 26 spišských a oravských obcí s približne 25 000 obyvateľmi. Zo Spiša to boli obce: Čierna Hora, Durštín, Fridman, Falštín, Jurgov, Kacvín, Krempachy, Lapšanka, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, Repiská, Tribš a Vyšné Lapše, z Oravy zas obce: Bukovina-Podsklie, Harkabúz, Chyžné, Jablonka, Nižná Lipnica, Nižná Zubrica, Orávka, Pekelník, Podvlk, Srnie, Vyšná Lipnica a Vyšná Zubrica. Tak sa do Poľska dostali tisíce Slovákov, ktorých potomkovia si sčasti ešte aj dnes zachovávajú slovenskú kultúru a slovenské národné povedomie.

Niektorými dedinami sme aj my na tohtoročnej púti prechádzali: Nedeca, dnes Niedzica, Fridman, Falštín, dnes Falsztyn, Krempachy, Nová Belá, dnes Nowa Biala.

Zaujímavé pre mňa bolo keď Vilo povedal, že do tohto boja Slovákov o svojbytnosť a svoju reč a národ bol negatívne zapojený aj Karol Wojtyła, svätý otec Ján Pavol II., vtedajší krakovský arcibiskup.

Hľadám po internete Vilove tvrdenia a tu predkladám, čo som našiel - historik z Ústavu pamäti národa Martin Lacko povedal pre Webnoviny: *"Sklamanie bolo o to väčšie, že pri vzniku Československej republiky sa predpokladalo, že severná hranica (na rozdiel od južnej) ostane bez problémov. Napriek tomu, že hranica medzi Slovenskom a Poľskom (resp. Uhorskom a Haličou) bola takmer tisícročné stabilnou a rešpektovanou, obnovený poľský štát ju porušil už krátko po vzniku Československej republiky. Už v decembri 1918 totiž jeho vojsko okupovalo viacero pohraničných obcí či miest, vrátane Kežmarku. Snahy o anexiu severného Slovenska neustali ani po nútenom odchode ich vojsk v januári 1919. Poliáci spor preniesli na medzinárodnú úroveň. Využívali pritom propagandistický trik, keď obyvateľstvo na Kysuciach, Orave i Spiši, nazývané aj ako goralské, vyhlásili za Poliakov (hoci ono samo sa pri sčítaniach deklarovalo ako slovenské) a u Najvyššej rady Dohody si nárokovali pripojenie všetkých území, ktoré obývalo."*

Ako ďalej historik vysvetlil, dohodové veľmoci sa spor snažili vyriešiť plebiscitom, ktorý mal byť v určených okresoch v júli 1920. *"Československé orgány sa plebiscitu na Slovensku v zásade neobávali, a to aj napriek rôznym zastrašovacím, ba teroristickým metódam poľských ozbrojených skupín, ktoré spáchali viacero ozbrojených útokov i politických vrážd na predstaviteľov československého štátu na spornom území (starostovia, žandári, úradníci a i.),"* zdôraznil.

Lacko tvrdí, že nešťastím pre Slovákov bol ich spor, ktorý sa spojil so sporom o národnostne zmiešané Tešínsko v českej časti štátu. Tiež i to, že pod tlakom medzinárodnej situácie sa minister zahraničia Beneš (bez mandátu vlády i parlamentu) dohodol s poľským náprotivkom Grabskim na arbitráži. Tým sa spor dostal mimo vplyv (Česko)Slovenska. *"Vo všetkých prípadoch išlo o národne uvedomé obce, ktoré sa aj v časoch najtuhšej maďarizácie hrdo hlásili k slovenskej reči i povedomiu a ktoré Slovensku poskytli mnoho vzdelancov. Krutou iróniou osudu tak po poldruharočnom „národnom nadýchnutí“ prešli zo štátu, ktorý ich chcel pomaďarčiť do štátu, ktorý ich chcel polonizovať, pričom i metódy boli veľmi podobné. Na rozdiel od menšín v Československej republike (napr. maďarskej) totiž poľský štát Slovákom neposkytol ani minimálne národnostné práva, neuznal ich ani za menšinu a zaobchádzal s nimi len ako s „neprebudenými Poliakmi“ . Zrušené boli všetky národné školy, vypovedaní slovenskí učitelia.*

Reakcie Slovákov na tieto udalosti boli rôzne: rezolúcie, demonštrácie, bojkot volieb a poľských orgánov (v niektorých oblastiach musela vláda vyhlásiť stanné právo), až po ilegálne úteky na Slovensko. Podľa Lacka smutným faktom ostáva i to, že bezohľadná polonizácia sa nediala len zo strany štátu, ale rovnako intenzívne aj zo strany cirkvi, a to aj v ďalšom období. *"Tu možno uviesť, že neskorší krakovský kardinál Karol Wojtyła na dve slovenské obce, Krempachy a Novú Belú, uvalil ešte v roku 1968 cirkevnú kliatbu – interdikt, za to, že odmietali poľskú liturgiu."* Bežnými perzekučnými prostriedkami boli zatýkania, zákaz odoberať slovenskú literatúru, vrátane náboženskej, ktorá bola poľskými úradmi takisto konfiškovaná. S cieľom popožštenia tamojších Slovákov pracovalo až 30 organizácií. Úlohy slovenskej inteligencie v takýchto „bojových“ podmienkach prebrali jednoduchí ľudia, roľníci. *"Československá republika v pomoci „poľským“ Slovákom absolútne zlyhala,"* hovorí historik.

"V časti verejnosti sa podnes diskutuje o tom, kto bol za takéto vyústenie sporu zodpovedný. Traduje sa, že „Orava a Spiš boli vymenené za tešínske uhlie“. I keď z právneho hľadiska k žiadnej „výmene“ nedošlo, v zásade možno povedať, že Oravci i Spišiaci boli československým štátom (konkrétne Eduardom Benešom) skutočne obetovaní. Na rozdiel od priemyselne i strategicky dôležitejšieho Tešínska totiž československá diplomacia nikdy striktne nežiadala ich udržanie," uzavrel historik.

Zdá sa mi to neuveriteľné, preto hľadám ďalej - **Karol Wojtyła nás preklial**, hovoria Slováci za hranicami s Poľskom. Akoby nestačilo, že Slováci sa dvakrát ocitli v Poľsku a nikto sa ich na nič nepýtal, ešte ich zatratil aj pápež.

Stále sa sem, k nám, tí Poliaci tlačia, - precedí žena cez zuby a rukou ukáže na sever. „Akoby ich tu ešte nebolo dosť,“ skonštatuje. Nebolo by azda na tom nič zvláštne, keby sme neboli v Poľsku. V dedine Nowa Biała. Iba pár kilometrov od nej je Kacwin a hneď pri ňom Niedzica, kde je rodný dom Michala Dočolomanského.

Dnes si už málokto na Slovensku spomenie, že táto dedina sa kedysi volala Nedeca. Že Kacwin je Kacvín a Nowa Biała - Nová Belá. Severný Spiš. Časť územia, ktoré v dvadsiatych rokoch minulého storočia po rozpade rakúsko-uhorskej monarchie odtrhli od jednotného celku, pripadla Poľsku. Rovnako ako severná Orava.

Počas druhej svetovej vojny boli súčasťou slovenského štátu a potom ich opäť pripojili k Poľsku. Československo na výmenu získalo časť Tešínska. „Česi nás vymenili za uhlie,“ túto vetu podnes môžete počuť z úst Slovákov v oboch regiónoch.

Dvadsať rokov v Poľsku, päť na Slovensku

„Sediť na hranici nikdy nie je dobré,“ povie Katarína Molitorisová. Má osemdesiatku, ale pamäť jej slúži veľmi dobre. „Na hraniciach to vždy vrie. Moji rodičia sa narodili v Uhorsku, vedeli po maďarsky, ale modlili sa po slovensky. Ako žili? Role,

ovce, kone, kravy, tak ako ostatní, gazdovali. Všetci sa tu vtedy hlásili k slovenskej národnosti, za čo ich stíhala poľská protiveň. Napríklad kalendáre a časopisy, ktoré vydával Spolok svätého Vojtecha v Trnave, sa tu roznášať nesmeli. Pamätám sa, ako ich zhabali Michalovi Jánošíkovi a pre istotu mu pobrali aj všetky slovenské knihy, čo mal doma. Vtedy sme si však vraveli - Nad Tatrou sa blýska si my ešte zaspievame!“ rozpráva. „Aj sme si zaspievali. Vtedy som mala šesť rokov.“

„Prvého septembra 1939 sa začala druhá svetová vojna a do tretieho septembra slovenská armáda spolu s nemeckým wehrmachtom postupne obsadili všetky územia, ktoré Poľsko zabralo,“ vysvetľuje historička Milica Majeriková-Molitoris zo Spišského dejepisného spolku. Po dvadsiatich rokoch sa teda Slováci znova ocitli na Slovensku. „A boli sme doma!“ vzdychne si František Kurnát v Novej Belej.

„Asi prvé, čo sme sa vtedy naučili, bolo piť pivo. A potom aj spisovnú slovenčinu, pretože kto začal nárečím, toho učiteľ potrestal. Vtedy som chcel byť lekárom! Mali sme pocit, že sa začali plniť naše sny. Povedali sme - nemáme cesty, prišli stroje a už sa aj stavali. Kvalitné, s kamenným podložíím. Do Krempách aj do Fridmanu.“

"Nemali sme sa zle, a hoci na prídelové lístky, aj ješ' bolo čo. Na rozdiel od Poľska, kde treli chudobu. Veľa sa vtedy pašovalo, mama nakupovala v Kežmarku a predávala to Poliakom. Cez kamaráta, ktorý so mnou pri hraniciach pásol kravy, ten jej v dutej palici nosil peniaze. Po dedine sa chodilo s rýmovačkou - Chceme nazad Košice, k tomu ešte Levice, čo nám vzali. Na hranicu pôjdeme, tam bojovať budeme s kanónmi!“ zasmaje sa. „Ale nakoniec bolo všetko inak. Ani zo mňa sa nestal lekár, horko-ťažko som skončil gazdovku.“

Pamätník obetiam banditu a pamätník hrdinovi

„Baťove topánky. Bolo to výhodné, ale nakoniec sme za to draho zaplatili,“ rozpráva pani Molitorisová. „Vojna sa skončila a nás znova pripojili k Poľsku. Darmo sme schôdzovali, darmo sme

žiadali, aby nás pripojili k Československu. Beneš nás vymenil za uhlie, Poliaci povyháňali našich kňazov aj učiteľov a kto veľmi vykrikoval, že je Slováč, toho zatkli. Ja som nevykrikovala, ale tiež som si jednu noc odsedela v base. Posedávali sme s mládežou pred kostolom po deviatej večer a už nás mali!“ Nielen ona, aj jej manžel Ján bol v base. Štrnásť dní za ilegálne prekročenie hraníc.

„Chytili ma v roku 1947, keď som šiel do Svitú za prácou. Robil som tam až do roku 1956, keď som sa oženil a prišiel bývať späť do Kacwina, kde žili moji rodičia aj Katarína. Ale musel som sa vzdať československého občianstva,“ hovorí muž, ktorý bol neskôr celé štvrtstoročie predsedom Spolku Čechov a Slovákov v Poľsku.

„Začala sa polonizácia, ktorú cítiť ešte aj dnes.“ V Zakopanom iba nedávno odhalili pamätník Józefovi Kurašovi, ktorý pod prezývkou Ogień v štyridsiatych rokoch bojoval proti nemeckým okupantom i komunistom. Pamätník hrdinovi. Iný pamätník je v Novej Belej: „Slovákom zavraždeným bandou Ognia 16. apríla 1946“. „Chcel mi zabiť otca, lebo bol Slováč,“ povie Franciszek Brodowski.

„Napíšete František Brodovský, tak sa naozaj volám, ale Poliaci nám po vojne pomenili mená a na nič sa nepýtali,“ dodá a začne rozprávať o apríli 1946, keď siali na poli.

„V noci sa ozval buchot na okno a vonku stáli vojaci s puškami. Otec vyletel z postele a utiekol, chlapi roztlkli okná a mňa bili hlava-nehlava, že mám prezradiť, kam zmizol. Keď ho nenašli, aspoň ukradli, čo mohli. Oblečenie, jedlo... Vtedy som mal deväť rokov,“ spomína.

„Nenávidel Slovákov, všade rozprával, že toto je poľské územie. Aj k mojim rodičom tá banda prišla a pobrala, čo sa dalo. Otca odviedla, ale cestou skočil z mosta do vody. Keby neutiekol, zabili by ho ako mnohých iných,“ hovorí pán Molitoris a jeho žena dodá: „Veru, každý sa bál večera, že zase prídu. Kradli, bili,

zabíjali.“ K pamätníku Józefa Kuraša v Zakopanom len nedávno ktosi položil kytice kvetín so stuhami.

Polonizácia

Exodus Slovákov z obcí na poľskom území pokračoval. Podľa slov Milice Majerikovej-Molitorisovej po druhej svetovej vojne odtiaľto ušlo na Slovensko šesťtisíc ľudí, dokonca u nás vznikol Komitét utečencov, ktorý im mal pomáhať v začiatkoch. Zamestnávali sa na našom území a mnohí z nich tu aj zostali.

„Ja som robil dva roky v martinskej celulózke,“ hovorí František Harkabúz z dediny Harkabuz. „Ušiel som v roku 1949, ani rodičom som doma nič nepovedal. Ale nakoniec som sa musel vrátiť, lebo na statku nemal kto robiť,“ hovorí.

„Darmo po vojne nahradila slovenského učiteľa Poľka a dala na dvore spáliť všetky naše učebnice. Darmo som počúval, že Slovákom nič netreba dávať, lebo sa cez vojnu mali dobre, darmo nám hovorili - choďte si na Oravu. Veď aj toto je Orava! Doteraz sa cítim viac doma v Bratislave než vo Varšave,“ dodá.

Kúsok za Harkabuzom je Podwilk, ktorému nepovie inak než Podvlk. Za Podvlkom Podsarnie, ktoré pre neho zostalo Sárním, a ďalej Orawka s krásnym dreveným kostolíkom. Informačná tabuľa pri ňom hlása, že tadiaľto viedla poľsko-maďarská obchodná cesta. Ani jedna z týchto dedín nemá pod poľským názvom slovenský.

Ďalších sedemdesiat rokov v Poľsku

„Vy o nás nedbáte a Poliaci nás ‚šróbujú‘,“ jedna z viet, ktoré sme si od tých, čo sa hlásia k slovenskej národnosti, vypočuli. Druhá? „Pre Slovákov som Poliak, pre Poliakov Slovák!“ Tretia? „Nikto sa o nás nestará, nikto nám nepomáha, kašleme na vlastných. Veď toto bolo naše územie! A my sme svoji!“

Po druhej svetovej vojne bolo k Poľsku pričlenených dvanásť oravských a štrnásť spišských obcí takmer s tridsiatimi tisíckami Slovákov. „Rátame, že dnes žije v Poľsku približne dvanásťtisíc ľudí hlásiacich sa k slovenskej národnosti,“ hovorí

Ľudomír Molitoris, generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku. Kam sa podeli zvyšné tisíce? „Vymreli, spolonizovali sa alebo emigrovali,“ odpovie.

A prečo len odhaduje počet Slovákov v Poľsku? „Sčítanie ľudu v Poľsku má iné zákonitosti než u nás. V roku 2002 sčítavali všetkých obyvateľov, ale údaje v dotazníkoch zaznamenávali komisári. Niekedy podľa ľubovôle, čo sa dokázalo na niekoľkých prípadoch. K Slovákom sa vtedy hlásilo 1 710 obyvateľov.“

"V roku 2011 robili sčítanie obyvateľstva na výberovej vzorke päťtiny obyvateľov, narátali takmer tritisíc tunajších Slovákov a ďalších päťsto so slovenským občianstvom. Žiaľ, stále sme svedkami skrytej polonizácie. Pri rekonštrukciách kostolov menia dvojkríže na kríže s jedným ramenom, aby nič nepripomínalo Slovensko."

"Taktiež miznú slovenské nápisy. Z kostolov i cintorínov aj z náhrobkov našich národovcov, ktorí tu žili ešte počas Uhorska. Najabsurdnejšie je však tvrdenie, že sme vlastne Poliaci, ktorí si len myslia, že sú Slováci."

Prekliati Karolom Wojtyłom

„Slováka len tak ľahko nepreonačíš,“ povie František Brodovský. „Bol som ešte chlapec, keď som sa v kostole zaľal prvý raz. Po vojne prišiel poľský farár a nútil ma, aby som sa mu vyspovedal po poľsky. Viac som k nemu nešiel! Nás tunajších Slovákov spájala viera, modliť sme sa chceli vo svojom jazyku. Myslíte si, že nám to dovolili?“ pýta sa a my si spomenieme na slová Kataríny Molitorisovej: „Po vojne odtiaľto vyhнали ako prvých našich kňazov a poslali nám poľských.“

Aj na slová Františka Harkabúza: „V Harkabuze sme kostol nemali, chodili sme sa modliť do susednej dediny. My sme spievali po slovensky, Poliaci sa usilovali nás prekričať, ale my sme sa nedali!“ Keď to spomeniete Františkovi Kurnátovi v Novej Belej, ukáže na kostol a tajuplne povie: „Tu sme ich zastavili!“

Pred očami sa vám začína odvíjať azda najsmutnejší príklad, ako ponížiť Slovákov. „V tom čase bol krakovským kardinálom Karol Wojtyła, neskorší pápež Ján Pavol II., ktorého majú budúci rok vyhlásiť za svätého. Dobre sme ho poznali, veď do našej dediny chodil birmovať a nie raz sme ho prosili, aby nám poslal takého kňaza, čo by nám aspoň čítal po slovensky. Neposlal.“

"A nedočkali sme sa ani toho, aby boli aspoň slová na dvoch zo štyroch oltárov a zastaveniach po slovensky. Vášne vreli a nakoniec Slováci zastavili celú procesiu Poliakov aj s ich farárom pri kostole a nedovolili im chodiť po dedine. Do kostola, nech sa páči, po dedine nie! A potom to prišlo,“ povie starý pán.

Obyvatelia sú dodnes presvedčení, že Karol Wojtyła uvalil v roku 1968 cirkevnú kľatbu na dve slovenské obce, Novú Belú a Krempachy. Za to, že chceli aj slovenskú liturgiu.

„Jednoducho nesúhlasil, aby sme sa modlili po slovensky, tak nás všetkých exkomunikoval. Našich nespovedali, nebirmovali, nekrstili. Wojtyła nemal rád Slovákov, preto som ani nešiel do Bratislavy, keď tam prišiel ako pápež,“ rozpráva pán Kurnát. A František Brodovský dodá, že spisovali petíciu, keď sa stal pápežom, aj mu ju poslali, ale odpoveď nikdy neprišla.

A čo ďalej? „No nič, veď dnes je opäť všetko inak. Veľa našich Slovákov znova pracuje na Slovensku a celé Slovensko chodí na jarmok do Jablonky,“ povie pán Harkabúz. Časy sa menia, ale spomienky zostávajú.

Nakoniec však obyvatelia severného Spiša a hornej Oravy nedostali možnosť rozhodnúť o svojom osude. So súhlasom poľského premiéra Władysława Grabského a československého ministra zahraničných vecí Edvarda Beneša bol totiž plebiscit odvolaný a o budúcnosti Spišiakov a Oravcov, bez ohľadu na ich mienku, rozhodla Veľvyslanecká rada mierovej konferencie. Stalo sa tak 28. júla 1920 v belgickom kúpeľnom mestečku Spa. Plebiscitné územie Spiša, Oravy i Tešínska bolo rozdelené medzi oba štáty. Zatiaľ čo na Tešínsku boli viac-menej naplnené

ašpirácie československej strany, slovenská časť republiky stratila 14 spišských a 14 oravských obcí, ktoré sa prvýkrát v dejinách stali súčasťou Poľska.

Rozhodnutie Veľvyslaneckej rady vyvolalo vlnu nevôle medzi obyvateľmi i slovenskými vzdelancami, ktorí však udržiavali aj korektné vzťahy s poľskými národovcami. Niektoré osobnosti Oravy nedokázali vnútorne pochopiť zámery a dôvody rozdelenia ich rodného kraja, medzi nimi aj slovenský básnik **Pavol Országh Hviezdoslav**. Ten aj zakrátko zomrel, no ešte pred smrťou vyjadril svoj žiaľ v básni 28. júla 1920:

Ja plačem nad Oravou drahou, horko plačem;
ach! starec som... Bo mladec nech, tak zúrim, skáčem
od zlosti; päste zatnem na čis' leb,
ho zohrdiac jak z biednej hlíny črep...
Veď roztrhané ako vetché nite pásky
odvekej, v srdciach, v hrude, v skale žitej lásky...
Och! zrada, pranier! škripec, poprava!
Včuľ, Orava, len budeš boľavá,
jak nikdy predtým, hoci šťastnou bys' byť mohla,
jak ešte nikdy!... No, pád! krivda pravdu zohla...
Ba i mňa starého už berie zlosť:
fuj! závišť brata, sestry hrabivosť
bez páru! Majú v moci mnohé milióny,
a mizerných tisícok pár ti chvácu oni...
No, vlkov susedstvo! cez zuby, hryz
poostri na brúse, čo točí kýs'
vývrheľ pekla... ukúš zo spanilých skraní
si Oravienky jednu, žvi, žer rovno sani

a — zadržni sa! hlt než prekotíš...

Boh pomsty ten ti hrozný naval' kríž!

... Však čo mám z toho? Zbudne zohavenia práca

čo jazva, srdce ti bár s mojím vykrváca —

hoc dážd' ju vymyje... hoc slnce — moc tá hnacia

zem v obeh, v rozvoj síl — ju pozlátí:

celistvosť tvári, ach! sa — nevráti...

Zabraté spišské obce

Zabraté oravské obce

Ešte pridám malý Redakčný príspevok zo SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN (7. august 2020)

A ako sa žije Slovákom v Poľsku dnes?

Prezradil nám Ludomir MOLITORIS, tajomník Výboru Spolku Slovákov: Slovenská menšina v Poľsku bojuje o svoje prežitie a poľskí duchovní asimilujú Slovákov.

Slováci v Poľsku začali písať svoje dejiny po prvej svetovej vojne, keď politickým rozhodnutím pripadla časť Oravy a Spiša našim severným susedom. Nielen v Maďarsku, ale aj v Poľsku hrozí našim krajanom úplná strata národnej identity a asimilácia. Viac o tomto probléme prezradil generálny tajomník Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku Ludomir MOLITORIS.

Politickým rozhodnutím Konferencie veľvyslancov v belgickom kúpeľnom mestečku Spa 28. júla 1920 pripadla časť Oravy a Spiša Poľsku. Ako prijali v tom čase vtedajší Slováci toto nešťastné rozhodnutie?

Na severnom Spiši a hornej Orave spomínané rozhodnutie vyvolalo mimoriadny odpor. Už deň po jeho prijatí obyvatelia dotknutých obcí uskutočnili formou podpisovej akcie neformálny plebiscit, v ktorom sa väčšina obyvateľstva osvedčila za pripojenie k ČSR. Vládny komisár pre plebiscit na Spiši informoval ústredie, že rezolúciu za Československú republiku podpísalo „bez akéhokoľvek nátlaku 86 percent všetkých voličských hlasov, keď to tak dopadlo pri verejnom hlasovaní, môžete si predstaviť, koľko neistých a kolísavých by bolo hlasovalo pre nás v tajnom“. V niektorých obciach – v Nedeci, Lapšanke, Fridmane, Tribši a Čiernej Hore, deklaráciu podpísali takmer všetci občania. Podobne dotknutí Oravci zaslali protest proti rozdeleniu Oravy medzispojeneckej komisii v Jablonke, v ktorom o. i. uviedli: „Nikdy sa neuspokojíme s tým, aby nás, od vekov Slovákov, odtrhli od našej matičky, od nášho Slovenska a aby nás privtelili k Poľsku.“ Tento protest podpísali takmer všetci obyvatelia Orávky, Harkabúza, Bukoviny-Podsklia a väčšina z Hornej Zubrice a Podvlku.

Na začiatku druhej svetovej vojny stratené územia na istý čas opätovne pripadli Slovensku. Aké životné podmienky mali tamojší Slováci oproti Poliakom?

V týchto pre Poľsko tragických okamihoch vnímalo miestne slovenské obyvateľstvo pripojenie k prvej Slovenskej republike ako vyslobodenie spod cudzej nadvlády. Po medzivojnovom období, keď sa napriek všemožnému úsiliu nedovolali žiadnych národnostných práv a boli prenasledovaní policajnými zákrokmi, väzbami, a dokonca i vraždení, pripojenie k národu, s ktorým sa stotožňovali, prijali s nadšením. V plnom rozsahu sa zapojili do národného diania i budovania mladého štátu, opäť bolo obnovené slovenské základné školstvo a zriadené aj nižšie

stredné školstvo. Slovenčina sa začala vracieť do občianskeho života i kostolov. Životné podmienky v materskom štáte teda boli určite podstatne lepšie ako v susednom okupovanom Poľsku.

Ako prijali tamojší Slováci pripojenie časti severnej Oravy a Spiša naspäť k poľskému územiu po skončení druhej svetovej vojny?

Pripojenie k Poľsku, ktoré sa uskutočnilo podpisom protokolu z 20. mája 1945 v Trstenej, opätovne vyvolalo u miestneho slovenského obyvateľstva všeobecnú nespokojnosť. Ešte ten istý deň sa v Jablonke uskutočnilo trojtisícové zhromaždenie za zotrvanie týchto území v obnovenej ČSR. Opäť sa začali organizovať vystúpenia, protesty a deputácie, čo však opätovne neprinieslo nijaký výsledok. Situáciu na územiach Spiša a Oravy, pripojených k Poľsku, komplikoval rad protislovenských rozhodnutí – vyhostenie slovenských učiteľov, likvidácia slovenských škôl či vyhostenie a zatváranie slovenských kňazov. Okrem protislovenských aktivít štátnych úradov bolo veľkým problémom pôsobenie bandy Józefa Kuraša „Ogňa“, ktorý začal s okrádaním, rabovaním a prenasledovaním slovenského civilného obyvateľstva.

Po druhej svetovej vojne opätovne nastala tvrdá polonizácia zo strany štátnych i cirkevných orgánov. Akú úlohou v tomto procese zohral vtedy ešte kardinál Wojtyła?

Po Druhom vatikánskom koncile počas zavádzania národných jazykov do bohoslužieb nepovolil zaviesť v obciach obývanými Slovákmi do liturgie slovenčinu. V dvoch spišských farnostiach – v Krempachoch a Novej Belej, to vyvolalo odpor obyvateľstva, ktorý, bohužiaľ, riešil exkomunikáciou miestnych slovenských rodín. Keď už ako pápež revidoval svoj prístup a vydal v roku 1989 posolstvo Úcta k menšinám podmienkou mieru, jeho slová neboli vo farnostiach Spiša a Oravy prečítané. Aj keď po roku 1989 nastali isté zmeny a slovenčina bola zavedená do niekoľkých farností, problémy pretrvávajú. Viacerí duchovní postupne uberajú z národnostných práv Slovákov a nový

krakovský arcibiskup Marek Jędraszewski do týchto farností vymenováva kňazov, ktorí neovládajú slovenský jazyk, a keď sa ho ako-tak naučia, preložia ich inde...

Aké je súčasné postavenie slovenskej menšiny v poľskej spoločnosti?

Slovenská menšina je jednou z trinástich národnostných a etnických menšín uznaných v Poľsku. Je organizovaná v Spolku Slovákov v Poľsku, ktorý sa snaží udržiavať a rozvíjať národné povedomie a zaistiť práva vyplývajúce zo zákona o národnostných a etnických menšinách zo 6. januára 2005 a iných dokumentov, ktorých prijatím sa ich Poľsko zaviazalo dodržiavať. Problémy, samozrejme, sú okrem už vyššie spomínanej cirkevnej oblasti aj v školstve či kultúre, kde bojujeme o zriadenie aspoň jedného múzea slovenskej kultúry na Spiši i Orave a kultúrnych inštitúcií financovaných štátom. Momentálne totiž fungujeme prostredníctvom grantov, čo neumožňuje výraznejší rozvoj. Pre porovnanie, všetky naše slovenské domy, ktorých je momentálne sedem, dostanú na ročné fungovanie (teda kúrenie, elektrinu, údržbu, plat zamestnancov, náplň atď.) toľko, ako je ročný plat jednej pracovníčky poľského kultúrneho domu.

6. júla 2019 za účasti bývalého poslanca NR SR Antona Hrnku (2016 – 2020 – predseda Výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť) a generálneho konzula SR v Krakove Tomáša Kašaja bol položený základný kameň Slovenského domu v Jablonke. Kedy sa dočkajú tamojší Slováci otvorenia?

Keďže nemáme štátom garantované kultúrne inštitúcie, usilujeme sa ich vytvárať sami pomocou grantov, čo je pomerne náročné. Takýmto spôsobom realizujeme aj výstavbu Slovenského domu v Jablonke, za ktorej rozbehnutie vďačíme najmä vyššie spomínanému slovenskému národovcovi Antonovi Hrnkovi. Stavba je financovaná z grantov z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstva vnútra Poľskej republiky a prostriedkov Spolku Slovákov v Poľsku. Jej otvorenie závisí,

samozrejme, najmä od financií, radi by ho sme urobili už na budúci rok.

Na internete sa mi otvára stránka za stránkou, ale čím viac o tom čítam, tým viac sa mi tlačia slzy do očí. Už nebudem písať o týchto udalostiach ďalej. Kto chce nech si to vyhľadá na internete. Ako niekedy hrstka ľudí rozhodovala o existencii miliónoch, tak je to aj teraz. Nechcem tu do toho miešať politiku, iba si myslím, že keď to tak pôjde ďalej, budú nám pomaly rozkazovať kedy, kam, čo, kde a nezmôžeme sa na žiadny odpor. POZOR! Iba pripomeniem – Kniha Zjavenie svätého Jána, kapitola 13, 8-18

Budú sa jej klaňať všetci, čo obývajú zem, ktorých mená nie sú zapísané od počiatku sveta v knihe života Baránka, ktorý bol zabitý. Kto má uši, nech počúva: „Kto má ísť do zajatia, pôjde do zajatia. Kto má byť zabitý mečom, musí byť mečom, zabitý. V tomto je trpezlivosť a viera svätých.“ Potom som videl inú šelmu vystupovať zo zeme. Mala dva rohy podobné baránkovým, ale hovorila ako drak. Vykonáva všetku moc prvej šelmy pred jej očami a pôsobí, že sa zem a jej obyvatelia klaňajú prvej šelme, ktorej sa zahojila smrteľná rana. A robí veľké znamenia, ba spôsobuje, že aj oheň z neba pred zrakmi ľudí zostupuje na zem. A zväzda obyvateľov zeme znameniami, ktoré môže konať pred očami šelmy, nahovára obyvateľov zeme, aby urobili obraz šelme, čo má ranu od meča a ožila. A bolo jej dané, aby do obrazu šelmy vložila ducha, aby obraz šelmy aj hovoril a pôsobil, že každý, kto sa nebude klaňať obrazu šelmy, bude usmrtený. A pôsobí, že všetci, malí i veľkí, bohatí i chudobní, slobodní aj otroci, **prijímajú na pravú ruku alebo na čelo znak, a že nik nemôže kupovať alebo predávať, iba ten, kto má znak:** meno šelmy alebo číslo jej mena. V tomto je múdrosť: Kto má rozum, nech spočíta číslo šelmy; je to číslo človeka a jeho číslo je šesťstošesťdesiatšesť.

Vraciam sa späť z internetu do reality a pokračujem s chlapcami v cyklopúti.

Po týchto zaujímavých, ale smutných informáciách sadajú chlapci na bicykle, ja do auta a pokračujeme v našej púti. Ideme smerom na Námestovo. Cesta ide stále hore kopcom. O chvíľu prechádzame rekreačnou oblasťou Slanická Osada, ktorá vznikla na ľavom brehu Oravskej priehrady po zatopení dediny Slanica. Hneď za značkou, ktorá označuje rekreačnú oblasť Prístav, pred odbočkou k hotelu Altis, stojíme. Čas 9³⁰. Tu odovzdáva Vilo žlté tričko Paľovi za to, že ho na ceste hore kopcom obehol, jeho, ktorý ide na elektro bicykli, on, Paľo na svojom cestnom bicykli bez elektropohonu (obr. 34). „Ňe, Paly!“

obr. 34

Znovu prechádzame cez most na Oravskej priehrade. Ten mi pripomína náš most medzi Malou Domašou a Slovenskou Kajňou. Tento, po ktorom práve ideme, je oveľa, oveľa dlhší, ale tak ako náš most aj tento oznamuje koniec Oravskej priehrady, ktorá ďalej pokračuje už iba ako rieka Biela Orava.

Vchádzame do Námestova a kruhový objazd opúšťame prvým výjazdom. Smer dedina Klin. V dedine Klin na prvej križovatke odbočujeme doľava. Odtiaľ nás úzka cesta vedie iba hore kopcom. Je to dlhá dedina. Približne na konci druhej tretiny dediny je tabuľa so smerovou šípkou k soche Ježiša Krista (obr. 35).

Začíname asfaltovou cestou, ktorá sa za chvíľu mení na s časti betónovú a s časti starú asfaltovú cestu. Počiatočné stúpanie podľa môjho odhadu 18%. Chlapci to zvládajú. Nejdú síce priamo, ale zo strany na stranu, aby si zmiernili stúpanie. Mňa, autom, čaká 500 metrov na záchytné parkovisko a ďalej pešo. Čas príchodu 10⁰⁶. Až celkom hore na bicykli došiel Paľo P. Junior a Vilo K. na svojom elektrobicykli. Od parkoviska po začiatok stúpania na samotnú horu je na ceste surový hrubý asfalt. Odtiaľ už krásna široká hladká betónová cesta.

Kým došliapem hore, poskytnem vám zopár informácií, ktoré

som o tomto mieste našiel na internete.

Pri brehoch Oravskej priehrady pod hrebeňom Roháčov sa nachádza slovenské Rio de Klin, socha Pána Ježiša Krista, ktorá bdie nad obcou Klin. Budovanie pútnického areálu na vrchu Grapa prebieha od roku 2007 z iniciatívy miestneho podnikateľa pána Jozefa Sroku. Socha Ježiša Krista (obr. 36) tu bola umiestnená v roku 2008 a predstavuje

zmenšeninu slávnej sochy nad šesťmiliónovým brazílskym mestom Rio de Janeiro.

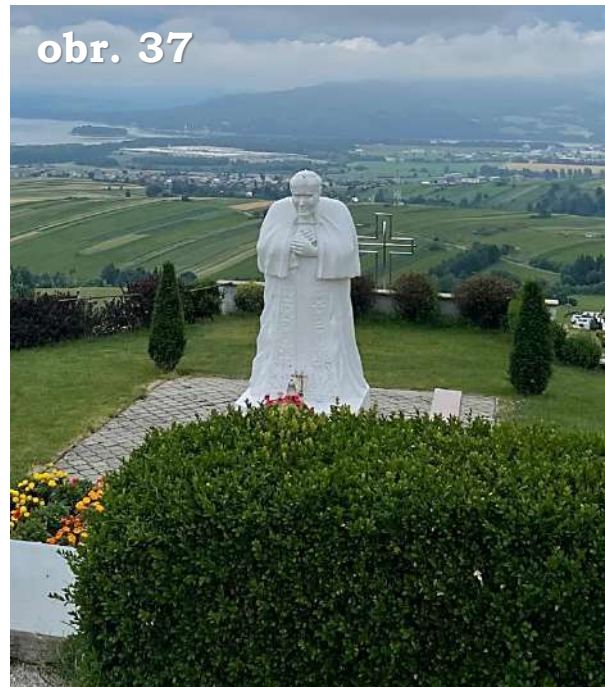
Monument sa týči v nadmorskej výške 686 metrov. Výška sochy je 9,5 metra, rozpätie rúk má 7 metrov a váži 23 ton. Je zatiaľ treťou kópiou slávnej brazílskej sochy na svete. Druhou je 23 m vysoká socha v portugalskom Lisabone. Ruky sochy Krista Spasiteľa smerujú na celú Oravu a majú ju ochraňovať.

Ku Kristovi sa modlí Svätý otec Ján Pavol II. (obr. 37). Jeho socha tu pribudla v roku 2009.

Socha pápeža má hmotnosť asi 2,5 tony. Obidve sochy vytesal miestny ľudový rezbár Peter Ganobjak.

Práce na monumente začali v novembri 2007. Najskôr bola vytvorená železná konštrukcia, ktorá bola zaliata do betónu a vyvezená na kopec Grapa. Tam dve časti spojili, obložili yporom a výslednú podobu vytesal sekerou a motykou Peter Ganobjak.

Pôvodne mala chodník z obce Klin k soche Ježiša Krista lemovať Krížová cesta, ale po problémoch s pozemkami sa tento zámer neuskutočnil. Štrnásť zastavení Krížovej cesty je zoradených

vedľa seba na čelnej stene pred sochou (obr. 38).

Pod sochami Ježiša Krista a Jána Pavla II. je umiestnená Kaplnka Božieho milosrdenstva (obr. 39).

Autorom nápadu je podnikateľ z obce Klin Jozef Sroka (pozri <https://www.youtube.com/watch?v=PwkTridYsWo>), ktorý celý monument aj financoval.

obr. 39

Nájdeme tu aj kamene s tabuľami Božích prikázaní, či drevený altánok s malým amfiteátrom pre pútnikov.

Toto nádherné miesto má všetky predpoklady

k tomu, aby sa jeho návšteva stala nezabudnuteľným pre každého pútnika.

Nad dedinu chodí čoraz viac ľudí. Nielen miestnych. K sochám často zavítajú aj zahraniční turisti.

Upravené okolie s peknými schodmi, dlažbou, lavičkami, množstvom kvetov a kríkov priam nabáda na relax nielen tela ale aj duše. Pri očarujúcom výhľade na okolie človek zabudne na každodenné starosti. Pri dobrom počasí dovidieť až do poľského Zakopaného na vrchu Giewont.

Uf! Už som na úpäti tohto pútnického miesta. Myslím si, že mám celkom dobrú kondíciu na chodenie, ale aj tak som sa zadychčal. Stojím na začiatku a vydychujem. Tu je ďalšie, ale menšie parkovisko (kapacita možno 8 vozidiel) už iba pre osobné vozidlá pre tých, ktorí už nevládzu vyšliapať až sem hore po vlastných.

Toto pútnické miesto začína Prípravnou modlitbou Bolestnej cesty Sedembolestnej Panny Márie. Pokračuje ďalšími zastaveniami – 1.bolešť pri Simeonovom

obr. 40

proroctve, 2. bolesť pri úteku do Egypta, 3. bolesť pri hľadaní strateného Ježiša v chráme, 4. bolesť pri stretnutí sa s Kristom na krížovej ceste, 5. bolesť pri ukrižovaní a smrti Ježiša (obr. 40), 6. bolesť pri snímaní Ježiša z kríža a 7. bolesť pri Ježišovom pohrebe. Už som na konci Bolestnej cesty Sedembolestnej Panny Márie a na začiatku tohto pútnického miesta.

Predo mnou sú schody a plno, plno kvetov, kričkov a zelene (obr. 41). Všetko krásne a s precíznosťou usporiadané, čo umocňuje ešte

väčší pokoj na tomto mieste. Po ľavej strane ešte jedno malé parkovisko a po pravej strane Kaplnka Božieho milosrdenstva. Pred ňou je presklená, zastrešená a vydláždená plocha. Celá čelná strana kaplnky je presklená. Kaplnka je stále otvorená. V jej vnútri je na stene obraz Božieho milosrdenstva. Po ľavej strane je basreliéf svätej sestry Faustíny Kowalskej. Pri nej tabuľa s jej krátkym životopisom. Vedľa je mramorová tabuľa, ktorá pripomína návštevu kardinála Jozefa Tomka zo dňa 13. júla 2014. Po pravej strane je basreliéf blahoslavennej sestry Zdenky Shelingovej a vedľa nej tabuľa s jej krátkym životopisom. Pred obrazom Božieho milosrdenstva je oltár, na ktorom po okrajoch sú vyložené suveníry – magnetky, pohľadnice – za dobrovoľný príspevok. Pred oltárom je na ľavej strane ambón. Je tu aj kronika, do ktorej som aj ja urobil zápis, že dňa 8. 7. 2025 tu bol Cykloklub Fatimskej Panny Márie Vranov nad Topľou Čemerné, ktorý sa tu zastavil na svojej cyklopúti po jubilejných chrámoch. Vonku po pravej strane kaplnky je socha

biskupa Jána Vojtašáka (obr. 42) a naproti, po ľavej strane, je socha svätého pátra Pia

(obr. 43).

Schody po ľavej strane lemuje socha svätého Antona Paduánskeho, patróna farnosti Klin. Za ňou je socha blahoslavenej Zdenky Shelingovej a trochu vyššie na schodoch je socha Panny Márie

Pokoja

z Medžugoria (obr. 44).

Po pravej strane schodov je malá odbočka na plochu, ktorá je nad kaplnkou Božieho milosrdenstva. Je na nej socha kľáčiaceho svätého otca Jána Pavla

II., ktorý

Kristovi (obr. 45). Na

opernom múre pod sochou Pána Ježiša Krista je krížová cesta. 14 zastavení. Pod ňou sú tri nápisy zo škicami. Prvý – Cesta života Ježiša Krista na tejto zemi Gloria Betlehem, druhý – Je dokonané Golgota a tretí – Alleluja Vystúpil na nebesia. Vraciam sa na schodište. Ešte pár schodov a som na vrchole, pri soche Pána Ježiša Krista. Pred ňou je lavička,

miesto na rozjímanie. Pod sochou je nápis – *JA Ježiš Ti hovorím: Som rád, že si sem prišiel. Čakal som tu na Teba. Určite si si*

všimol moju sochu, ktorá má ruky dokorán nie pre krásu, nie pre krásny výhľad, ale moju lásku k Tebe. Pre Teba som otvoril ruky dokorán a Tvoje meno som si vryl do dlaní. Z druhej strany sochy je nápis – VZNIK TOHTO DIELA MÁJ 2008. Po ľavej strane schodov, oproti soche, sú rozmiestnené lavičky, taký malý amfiteáter.

Hore nad sochou sú rozmiestnené informačné tabule. Na prvej sú historické osobnosti hornej Oravy. Na druhej Zoznam desiatich najvyšších sôch Ježiša Krista na svete. Spomeniem, že najvyššia socha Krista Kráľa je v Poľsku, v meste Świebodzin. Meria 36 metrov vrátane pozlátenej koruny a jej celková výška spolu s podstavcom je 52 metrov. Bola slávnostne odhalená v novembri 2010. Na tretej je informácia o stavbe Oravskej priehrady a o obci, ktoré boli zaplavené. Na ďalšej je Horopis. Sú na ňom vyznačené názvy a nadmorské výšky najväčších vrchov z blízkeho okolia. Piata tabuľa nás informuje o miestach, ktoré by sme mohli navštíviť na Orave a na poslednej sú kaplnky a kríže v obci Klin.

Je tu krásna rovná oddychová zóna. Mini obrazová galéria, v ktorej sú rôzne sväté obrazy (obr. 46). Niektoré z nich mám aj doma.

Vedľa je altánok na oddych a za ním po ľavej strane je malý pojazdný obchod s občerstvením.

Dávame si kávu

obr. 46

obr. 47

(obr. 47). Užívame si tento pokojný čas, ticho, oblohu pod mrakom. Zatiaľ neprší. Dávame si

spoločnú krátku ďakovnú modlitbu a po požehnaní od otca Mareka odchádzame. Čas 11¹⁵. Chlapci sadajú na bicykle a chystajú sa na zjazd. Mňa čaká peší zostup na záchytné parkovisko a potom cesta za chlapcami.

Ešte sme ani nevošli do mesta Námestovo keď začalo pršať. Ochladilo sa na 18°C. Stále prší (obr. 48). Prechádzame okolo

dedín Oravská
Jasenica,
Ťapešovo, Lokca,
Breza, Krušetnica
a vchádzame do
dediny Zákamenné.
O 12¹⁵ prichádzam

na parkovisko za kostolom. Tu už ma čaká Paľo P. Junior, aby sa prezliekol do suchých šiat. O chvíľu mi volajú chlapci, aby som pre nich prišiel. Sú už v Zákamennom, ale nevedia kde majú prísť. Schádzam po nich dole do dediny a za chvíľu už všetci spolu prichádzame na parkovisko pred farský jubilejný

kostol Nanebovzatia Panny Márie (obr. 49). Tu už nás čaká kaplán Mgr. Andrej Dominik. Nachystal nám všetko potrebné na slávenie eucharistie a odchádza do Materskej školy na obed. Pokiaľ my budeme sláviť eucharistiu, prečítajte si, čo som o tejto dedine a o tomto pútnickom mieste našiel na internete.

Gróf Juraj Thurzo vo sviatok sv. Jakuba roku 1615 poveril valachov Pavla Breznického a Juraja Reguliho, aby založili

dedinu, ktorú nazvali Kamenská, neskoršie Kamenný Klin, Zákamenský Klin, Zákamenné. V roku 1659 mala 418 obyvateľov. Chotár bol neúrodný, často sa strhla víchrica a s privalovým dažďom a ľadovcom, zničila polia, zaplavila domy, cesty a strhla mosty na riekach. Urodil sa tu len ovos a zemiaky. Obec ležala vysoko v horách, často sa tu premnožili vlci a ohrozovali obydľia. Obyvatelia sa zaoberali dobytkárstvom, ovčiarstvom, pltníctvom, drevorubačstvom, spracovaním dreva, garbiarstvom, výrobou plátna, súkna, obchodom a domácimi remeslami. Obchodovali na trhoch v Poľsku, Námestove, Trstenej, Tvrdošíne a Dolnom Kubíne. V zamrznutých rokoch 1715-1716 odišlo zo Zákamenného 30 rodín na Dolnú zem, aby v rodnej dedine nezomreli od hladu. V rokoch 1739, 1831 a 1873 sa v Zákamennom rozšíril mor z Gelície.

V roku 1777 bola Zákamennom založená Lesná správa a v rokoch 1864 - 1873 tu pôsobil lesmajster Wiliam Rowland. Urbárske spoločenstvo založili v roku 1859, ktoré sa podieľalo na výstavbe dediny. V 19. storočí sa Zákamenné stalo trhovým strediskom. V roku 1875 tu postavili prvú pílu na Orave. Pre splavovanie dreva plťami vybudovali tajchy na rieke Biela Orava. V rokoch 1890-1929 sa mnohí vysťahovali do Ameriky, Budapešti a na Balkán. V prvej svetovej vojne padlo 21 Zákamenčanov. V rokoch 1918 - 1926 tu Oravský komposesorát vybudoval lesnú železnicu na prevoz dreva, ktorá sa používala do roku 1971. Bola unikátna tým, že na trati, Beskyd - Chmura vlak prekonával 208 m vysoký výškový rozdiel v dĺžke 5 km pri stúpaní miestami až 70 %. Zdravotné stredisko zriadili v roku 1920, lekáreň v roku 1927.

Divadlo hrajú od roku 1922, obecnú knižnicu zriadili v r. 1923. V obci je bohatý spolkový život. Medzi tradičné patria: Hasičský spolok, Červený kríž, Telovýchovná jednota, spoločenstvo Urbár, Spolok chovateľov poštových holubov, Včelársky spolok.

Počas Slovenského národného povstania bola obec jedným z partizánskych centier na Orave. V 2. polovici 20. storočia

obyvatelia pracovali v lesníctve, priemyselných závodoch na Orave a Ostravsku a v poľnohospodárstve. Jednotné roľnícke združstvo založili v r. 1975. Obec je členom Združenia miest a obcí Hornej Oravy, Združenia Babia Hora a má družbu s poľskou obcou Suszec.

Zákamenné je najväčšia obec na Orave. V obecnom erbe majú vztýčeného leva s latinským krížom.

Zákamenné v rokoch 1615 - 1748 patrilo do farnosti v Lokci. Prvý kostolík postavili drevený na vrchu Kalvária v roku 1659. Navštevovali ho katolícki veriaci i z okolitých dedín, lebo ostatné kostoly na Orave okrem Rabčíc boli v tom čase evanjelické. Nový drevený kostol sv. Vojtecha postavili v roku 1708. Tento kostol zhorel v lete r. 1893 zapálením od blesku. V roku 1748 bola v Zákamennom založená farnosť a škola. V tom istom roku bola postavená aj drevená farská budova, aby mal kde nový farár bývať. Za farára Mateja Matiašovského (1748 – 1753) bol zrenovovaný drevený kostol zasvätený Panne Márii Nanebovzatej. Kostol bol vymaľovaný, mal tri oltáre a kazateľnicu. Keď farár Matiašovský zomrel, bol pochovaný v Zákamennom pod svätyňou. V poradí tretím farárom v Zákamennom sa stáva Ján Jablonský. Do Zákamenného prichádza 20. mája 1757. Tu pôsobil sedem rokov. Umiera tu 25. apríla 1764 a je pochovaný vedľa farára Matiašovského, v kostole pod svätyňou. Po ňom prichádza Jakub Kadlubiak. Pochádzal z oravskej dediny Pekelníka, ktorá dnes už patrí Poľsku. Do Budína prišiel študovať 19. augusta 1756. Do Zákamenného prichádza ako farár 18. júna 1764. Pôsobí tu 38 rokov. V Zákamennom aj zomiera dňa 2. marca 1802. Jakub Kadlubiak začal písať „Históriu Parochiae“ V roku 1765 zadovážil prekrásnu monštranciu, pacifikál a kalich (ukradnutý za vdp. farára Sulu). Tieto predmety zhotovil najlepší spišský zlatník Ján Szilassy z Levoči (ja iba pripomeniem, že tento zlatník robil kalich, monštráciu, kríž pre baziliku Narodenia

Panny Márie vo Vranove nad Topľou a pre kostol svätého Jána Krstiteľa v kláštore premonštrátov v Jasove). Tak isto zadovážil aj zvony na kostol, ktoré posvätil prvý spišský biskup Karol Salbek. Práve počas jeho pôsobenia sa v roku 1776 farnosť v Zákamennom rozlúčila s Ostrihomskou arcidiecézou a prešla do Spišskej diecézy.

Desiatym v poradí je Juraj Ondriš (1848 – 1893). Do Zákamenného za farára prichádza hneď po smrti svojho predchodcu Jána Kalhera ešte v roku 1848. Ako farár tu pôsobí doteraz najdlhšie, až 45 rokov. V roku 1878 sa stáva dekanom strednooravského dištriktu. V roku 1881 dostáva titul čestného kanonika a v roku 1882 je asesorom sv. Stolice. Od roku 1874 je školským inšpektorom. V roku 1887 prestal byť dekanom strednooravského dištriktu. Zomrel na fare v Zákamennom 2. novembra 1893 a je pochovaný v tunajšej farnosti.

Za jeho pôsobenia v Zákamennom bola neďaleko fary v roku 1862 postavená Kalvária. Tvorí ju skupina štrnástich zastavení krížovej cesty s väčšou ústrednou kaplnkou, ktorá má podkovitý pôdorys. V ústrednej kaplnke sa nachádza obraz Nanebovzatia a po stranách dve rokokové sochy svetlonošov z polovice 18. storočia. Nachádzajú sa tu aj iné vzácne sochy svätcov z polovice 19. storočia a rokokové svietniky z druhej polovice 18. storočia. Vedľa ústrednej kaplnky sa nachádzajú ešte dve menšie kaplnky s podkovitým pôdorysom. V jednej z nich je Boží hrob. Druhá kaplnka je kaplnka sv. Heleny. Kalvária bola renovovaná v roku 1955.

Vzácne sú ešte dve kaplnky. Prvá kaplnka je pri ceste na Kalváriu kde sa nachádza socha Piety – ľudová práca z 19. storočia. Druhá kaplnka je pri kostole, kde sa nachádza socha Sv. Jána Nepomuckého. Je rokoková, z druhej polovice 18. storočia.

V lete roku 1893 kostol zhorel od blesku. Zachránil sa len jeden oltár a niekoľko sôch. V roku 1894 sa začala výstavba nového

murovaného kostola Nanebovzatia Panny Márie s dvoma vežami. Od roku 1896 sa v ňom začali slúžiť sväté omše.

Jedenástym farárom bol Jozef Vojtíček (1893 – 1921). V roku 1893 preberá ako farár uprázdnenú farnosť Zákamenné. Pôsobí tu 28 rokov. Je dobrým a starostlivým duchovným pastierom svojich veriacich. Za jeho pôsobenia sa začala i dokončila stavba nového murovaného kostola – novorománskym slohu, ktorý stojí dodnes. Kostol má trojloďový priestor s transeptom (transept - priečna loď kostola, ktorá kolmo pretína hlavnú loď a spolu s ňou vytvára na pôdoryse tvar latinského kríža) polygonálnym uzáverom presbytéria a dvoma vežami, medzi ktorými je nartex (architektonický termín pre krytú, pravouhlú predsieň západného vchodu do starokresťanskej baziliky). Vedľa presbytéria sú dve priestranné sakristie. Vnútorne zariadenie kostola je z čias stavby kostola. Vzácny je oltár sv. Cyrila a Metóda, lebo nad ním sa čnie socha Boha Otca, ktorá je baroková z konca 18. storočia. V kostole sa nachádzajú aj niektoré vzácne sochy z pôvodného starého, dreveného kostola, ktorý vyhorel v roku 1893. Sú to sochy z polovice 18. storočia, rokokové alebo neskoro barokové, ako socha sv. Sebastiána, sv. Jakuba, Panny Márie. Vzácny je i obraz Posledného súdu z polovice 19. storočia.

Kostol bol konsekrovaný 23. apríla 1921. Posvätil ho J. E. biskup Ján Vojtaššák, rodák zo Zákamenného. V roku 1899 sa Jozef Vojtíček stáva školským inšpektorom, v roku 1909 asesom sv. Stolice, v roku 1912 dekanom strednooravského dištriktu, v roku 1916 čestným kanonikom a v roku 1918 prosynodálnym sudcom. V apríli roku 1921 ho pán biskup Ján Vojtaššák vymenoval za generálneho vikára a rektora Spišského seminára v Spišskej Kapitule. Zomiera 16. apríla 1931. Pochovaný je na tunajšom cintoríne v Zákamennom.

Dvanástym farárom bol Ján Gallas (1921 – 1927). Za jeho pôsobenia boli v roku 1925 objednané 4 zvony, ktoré v máji roku

1926 posvätil pán biskup Ján Vojtaššák. V tom istom roku politická vrchnosť premenovala od 1. januára obec Zákamenný Klin na Zákamenné. V roku 1926 na návrh pána biskupa bola odsúhlasená výstavba novej školy so štyrmi triedami a učiteľskými bytmi. V tom čase v Zákamennom nebol riadne ustanovený kaplán. V pastoračnej službe vypomáhal kaplán na invalidnom dôchodku Jozef Vráb, ktorý prišiel z Oravskej Jasenice. Mal silný reumatizmus, následkom čoho sa mu noha skrátila o 15 cm. Chodil iba s pomocou palíc.

Trinásty bol Ján Pienčák (1927 – 1930). Počas jeho pôsobenia sa začala stavať v roku 1928 štvortriedna murovaná škola, ktorá bola dokončená v roku 1930. Pričinil sa aj o stavbu novej, murovanej farskej budovy, ktorá bola dokončená až za jeho nástupcu, 14. farára Jána Balaru (1930 – 1946). Do Zákamenného za farára nastupuje 11. novembra 1930. V jeseni 1931 bola dokončená nová murovaná fara. V roku 1933 bol zavedený zvyk druhej svätej omše v nedele a vo sviatok s povolením „*facultatis binandi*“.

V roku 1938 prichádzajú do Zákamenného Tichomír Niko a Jozef Odrobiňák z Inštitútu školských bratov – FSC, aby vyučovali školské deti.

Na jeseň v roku 1938 bola vyhlásená mobilizácia a začala sa 2. svetová vojna, ktorá sa skončila kapituláciou Nemecka 8. mája 1945. Na jeseň v roku 1941 začala sa výstavba 13. triednej ľudovej školy za výdatnej pomoci pána biskupa Jána Vojtaššáka. Rozpočet stavby ľudovej školy bol urobený na 2 800 000,- Sk. Stavbu školy začala budovať firma Záchenský z Ružomberka. Nasledoval 15. Štefan Vojtaššák (1946 – 1947), rodák zo Zákamenného. Za jeho pôsobenia otec biskup 19. mája 1946 posvätil nový orgán od firmy Rieger.

16. farárom bol Jozef Sáreny (1947 – 1955). Pôsobil v Zákamennom vo veľmi ťažkých a zložitých rokoch. Boli to roky veľkých premien, ktoré negatívne zasiahli Cirkev na Slovensku.

Za jeho pôsobenia, 15. júna 1947 bola celá Spišská diecéza zasvätená Božskému Srdcu Ježišovmu. Zasvätil ju otec biskup Ján Vojtaššák. Roku 1948 sa uskutočnilo omietanie kostola zvonku, lebo už opadávala omietka a v roku 1949 boli omietnuté obidve veže kostola. Rok 1949 je známy tým, že na Slovensku vzniklo hnutie „Katolícka akcia“. Toto hnutie viedli laici a týmto hnutím chceli docieľiť iný pomer Cirkvi voči štátu. Toto hnutie biskupi Slovenska pastierskym listom odsúdili. Pre Cirkev na Slovensku nastávajú veľmi zlé časy. Štát začal zasahovať do najvnútornejších záležitostí Cirkvi. Cirkevné majetky boli zoštátnené. V roku 1950 boli u nás zrušené všetky rehole (mužské i ženské). Rehoľníkov a mnohých kňazov uväznili len za to, že nechceli spolupracovať s komunistickým režimom. V roku 1950 bol ŠTB zaistený a vo vykonštruovanom procese odsúdený na 24 rokov väzenia aj staručký 73 ročný biskup Ján Vojtaššák.

Matriky do roku 1895 boli zhabané štátom. 14. júla 1950 bola zriadená Rímskokatolícka Cyrilometodská bohoslovecká fakulta v Bratislave, a tak všetky ostatné diecézne semináre boli zrušené, teda aj spišský seminár. Aby mohol štát kontrolovať cirkevný život na Slovensku, bol zriadený úrad pre cirkevné veci. V každom okrese bol cirkevný tajomník a na biskupskom úrade cirkevný zmocnenec, ako dozor štátu nad Cirkvou. Komunisti, ktorí klamstvom vyhrali voľby v roku 1948 si ako totalitná strana robili na Slovensku, čo chceli. Ich hlavným cieľom bol boj proti Cirkvi a proti Bohu.

Už za čias tvrdej totality sa stal 17. farárom Michal Kľučár (1955 – 1964). V máji prichádza na Oravu do Zákamenného. V Zákamennom pôsobí 9 rokov. V roku 1964 sa stáva farárom v Spišskom Podhradí – Spišskej Kapitule. Od roku 1964 je tajomníkom a od roku 1970 riaditeľom Biskupského úradu.

Za jeho pôsobenia v Zákamennom bola v roku 1956 prevedená elektrifikácia kostola a fary. Od júna 1957 bol zavedený na faru telefón, v marci 1959 bolo v kostole inštalované ozvučenie. Od

roku 1959 sa školopovinné deti musia na náboženstvo prihlásiť, čo predtým nikdy nebolo. Až takúto právomoc si nad Cirkvou nárokuje komunistický režim. V lete v roku 1960 sa začala oprava veži a strechy kostola, ktorá trvala dva mesiace. Opravu urobili klampiari bratia Emil, Jozef a Serafín Rončákovci a tesárske práce vykonal Jozef Večerek. Na ľavej veži sa pre hnilobu musela urobiť oprava celej nosnej konštrukcie. Vymenili sa aj kríže na oboch vežiach, a tiež aj stredový kríž. Kríže vyrobili robotníci z Lesného závodu Zákamenné podľa pôvodných krížov. Pri snímaní kríža v ľavej guli kríža sa našla listina z roku 1894. Oprava veží a celej strechy sa vykonala bez lešenia, čo bolo odvážne a veľmi riskantné. Postupne sa opravila celá strecha kostola, ale i kaplniek na kalvárii. Dovtedy šindľová krytina bola nahradená plechom. V roku 1961 bol zakúpený aj nový betlehem, ktorý vyrezal Martin Štepoňák z Oravskej Polhory.

Na jeseň 4. septembra 1963 po dlhoročnom väzení bol prepustený na slobodu biskup Ján Vojtaššák, ale svoj život nemohol dožiť na rodnej Orave, ale vo vyhnanstve v Čechách – Senohrabochoch.

Po 9. ročnom pôsobení odchádza dňa 25. 10. 1964 Michal Kľučár zo Zákamenného do Spišskej Kapituly. Veriaci sa ním lúčili len s ťažkým srdcom, pretože bol pre nich naozaj dobrým duchovným otcom.

18. farár bol Dr. Peter Makoš (1964 – 1970). Dňa 25. 10. 1964 dostáva z biskupského úradu dekrét za správcu farnosti Zákamenné. Tu v Zákamennom pôsobí až do svojej smrti. Zomrel 1. februára 1970. Pochovaný je v Bratislave.

Počas jeho pôsobenia v Zákamennom zomrel 4. augusta 1965 v Senohrabochoch pri Prahe spišský biskup Ján Vojtaššák. Pohrebné obrady spišského biskupa vykonal trnavský biskup Dr. Ambróz Lazík. Biskup Ján Vojtaššák bol pochovaný 7. augusta 1965 v Zákamennom, vo svojom rodisku.

Za jeho pôsobenia sa v roku 1967 sa urobila vonkajšia omietka kostola a zároveň aj oplotenie okolo celého kostola. Dr. Peter Makoš pôsobil v Zákamennom viac ako 5 rokov.

Už 19. v poradí Ondrej Sula (1970 – 1985) prichádza 3. apríla 1970 na uprázdnené miesto do Zákamenného. V Zákamennom pôsobil viac ako 15. rokov. Počas jeho pôsobenia v Zákamennom sa v roku 1970 urobilo na fare ústredné kúrenie, v roku 1971 sa v celom kostole vymenila pieskovcová dlažba za mramorovú. V roku 1973 OPP Makov vyrobil do kostola nové lavice. Roku 1980 bol celý kostol z vnútra nanovo vymaľovaný a v tom istom roku sa urobil okolo stien travertínový obklad.

20. farár Jozef Kasan (1985 – 2002). Na Vianoce 23. decembra 1985 nastupuje za farára do Zákamenného. V roku 1986 bola na Kalvárii vybudovaná spevnená plocha s prenosným obetným stolom a ambónom pre slúženie svätých omši a veľký kríž. 10. novembra 1986 bol posvätený nový zvon, ktorý nesie meno sv. Ondreja. V roku 1987 bola opravená farská budova a boli postavené nové farské hospodárske budovy. V roku 1988 sa na kostole zdvojili okná, v kostole bolo nainštalované elektrické akumulčné kúrenie, vybudované spovednice a urobená generálna oprava organu (opravu urobil p. Vladimír Grygar). V roku 1989 bolo prevedené reštaurovanie všetkých oltárov a do kostola boli zakúpené dekoratívne mreže na sakristiu a na vchod do kostola. Koncom januára 1990 bola poslaná žiadosť s petíciou o rehabilitáciu J. E. biskupa Jána Vojaššáka. Žiadosť bola podpísaná stovkami veriacich zo Zákamenného. List bol adresovaný vtedajšiemu predsedovi vlády SR, podpredsedovi Federálnej vlády Dr. Čarnogurskému, biskupskému úradu v Spišskej Kapitule, metropolitovi slovenskej provincie Mons. Jánovi Sokolovi a kardinálovi Tomáškovi. Žiadosti našich veriacich bolo nakoniec vyhovené. V auguste 1990 sme si pripomenuli 25 rokov od úmrtia biskupa Jána Vojaššáka. Na slávnosti, ktorá sa konala na priestranstve základnej školy sa zúčastnilo 20 tisíc veriacich z celého Slovenska, za účasti stovky

kňazov spolu s otcom biskupom Františkom Tondrom. Hlavným kazateľom na slávnostnej omši bol Mons. Viktor Trstenský. Na jeseň v roku 1993 bol otvorený nový cintorín, ktorý 1. novembra 1993 posvätil vdp. Jozef Kasan.

Začiatkom roka 1994 Urbár Zákamenné venoval na farský kostol 200 tisíc korún. Za darované peniaze po vzájomnej dohode s urbárom sa urobil nový obetný stôl a ambón z mramoru. Projekt interiéru obradného priestoru vypracovali Ing. Anna a Marián Gočovi z Ružomberka. Realizáciu – výrobu obetného stola, ambónu a svietnika urobila firma FORBIS KAMEŇ Žilina. Nové liturgické zariadenie posvätil Otec biskup František Tondra 9. októbra 1994.

Po 56 rokoch farnosť Zákamenné prežívala veľkú udalosť. V dňoch 19. – 27. novembra 1994 sa konali Ľudové misie. Viedli ich pátri z Kongregácie Najsvätejšieho Vykupiteľa – CSsR – Redemptoristi zo Starých Hôr a to p. Ivan Flimel a p. Virgil Čierny. Ľudové misie sa konali za veľkej účasti našich veriacich, mnohí veriaci pristúpili k sviatosti zmierenia. Počas misijného týždňa sa rozdalo viac ako 6600 svätých prijímaní.

Dňa 19.7.2002 Vdp. Jozef Kasan náhle zomiera na infarkt.

21. bol PaedDr. ThDr. Pavol Janáč, PhD. Po náhlej smrti Vdp. Jozefa Kasana nastúpil za správcu farnosti od 1.8.2002 do 30.6.2003. Počas jeho pôsobenia sa urobili lavice do Nového kostola sv. Jozefa. V roku 2003 získal doktorát z pedagogiky (PaedDr.) na Katolíckej univerzite v Ružomberku. Od 1.7.2003 je na dôchodku.

23. farár bol Mgr. Cyril Hamrák (2015 – 2024). Počas jeho pôsobenia si farnosť pripomenula 138. výročie narodenia biskupa Jána Vojsaššáka a 50. výročie jeho smrti. V roku 2000 sa dokončila výstavbu kostola sv. Jozefa.

Ako 24. a súčasný farár je Mgr. Ľuboš Laškoty.

V skratke spomeniem ešte kalváriu. Neďaleko kostola bola v roku 1862 postavená Kalvária. Tvorí ju skupina štrnástich

zastavení krížovej cesty s väčšou ústrednou kaplnkou, ktorá má podkovitý pôdorys. Vedľa ústrednej kaplnky sa nachádzajú ešte dve menšie kaplnky s podkovitým pôdorysom. V jednej z nich je Boží hrob. Druhá kaplnka je kaplnka sv. Heleny. Kalvária bola renovovaná v roku 1955. Vzácná je aj kaplnka pri kostole, kde sa nachádza socha sv. Jána Nepomuckého. Je rokoková, z druhej polovice 18. storočia. Na Kalvárii sa každoročne 15. augusta slávi odpustová svätá omša.

Dnešnú svätú omšu sme obetovali za našich zosnulých. Po jej skončení sa spoločne modlíme modlitbu na jubilejný rok a po nej si ešte robíme súkromnú tichú adoráciu. O chvíľu prichádza pán kaplán z obeda. Spoločné foto (obr. 50) a pozýva nás na faru.

Ukladáme bicykle do auta, berieme si batožinu a nasledujeme ho. V suchu a hlavne teple sa prezliekame do čistých a suchých šiat. Tu naša cyklopúť končí. Po krátkej rozprave sa lúčime a s veľkým **ĎAKUJEME** odchádzame. Čas 14⁰⁵. Smer Stará

Lubovňa, kde má Vilo zaparkované svoje auto. Na konci dediny Oravská Jasenica stojíme. Je tu obrovská drevenica s názvom Zbojnická Koliba. Tu si dávame posledný spoločný obed na tejto cyklopúti (obr. 51). Po obede ideme bez zastávky až do Červeného Kláštora. Prechádzame cez Námestovo, Trstenú a za dedinou Suchá Hora prechádzame na

Poľskú stranu. Prechádzame bývalými spišskými obcami Trybsz, predtým Tribš, Lapsze Wyžne, predtým Vyšné Lapše, Lapsze Nižne, predtým Nižné Lapše, Niedzica, predtým Nedeca a prichádzame na slovenskú stranu. Za chvíľu stojíme v Červenom Kláštore v novopostavenom penzióne Rezort u Lidky, u Vilových priateľov. Čas 17⁰⁰. Je tu naozaj krásne prostredie. Penzión, v ktorom je dole reštaurácia a hore ubytovanie. Vonku sú tri zastrešené otvorené altánky, kde sa dá príjemne posediť, grilovať, opekať. Je tu malý rybník, pred ktorým sú aj malé jednopodlažné budovy, v ktorých sú samostatné ubytovacie jednotky s východom priamo na dvor. Je tu veľa zelene a okrasných kríkov. Naozaj, oáza pokoja. V družnom rozhovore si dávame vonku, v altánku, kávičku (obr.

52) a po nej o 17¹⁵ odchádzame. smer Stará Lubovňa. Za necelú polhodinu sme v Starej

Lubovni na parkovisku pred Strednou školou internátnou. Aby sme sa nezdržiavali s prekladaním bicyklov, Vilo si sadá za volant svojho auta a ideme bez zastávky domov. Lipany, Sabinov, Prešov, Hanušovce nad Topľou a prichádzame pred náš farský kostol. Tak ako dnes, sme ešte nikdy z cyklopúte neprišli. Potichu, bez ohlásenia. Iba my. Čas 19³⁰. Postupne vykladáme veci z auta a prekladáme každý do svojho. Posledné objatie, potrasenie rukou a rozchádzame sa každý svojou cestou.

Tento rok je výnimočný. Áno, je to jubilejný rok. Ale pre mňa veľmi, veľmi zvláštny. Zažil som cyklopúť spoza volantu. Je to pre mňa niečo nové. Z rôznych nepredvídaných okolností sa cyklopúť skrátila na menej ako polovicu. Počasie bolo nepríjemné. Druhý a tretí deň – zima, dážď, vietor.

Ďakujem vám všetkým, ktorí ste nás po celý čas sprevádzali svojimi modlitbami. Ďakujem Bohu za všetky milosti, ktorými nás sprevádzal na ceste. Chvála Pánovi za anjelov strážnych, ktorých nám zoslal. Aj keď chlapci v kuse išli po daždi, nikto nebol chorí, nemali sme žiadnu veľkú poruchu na bicykloch (iba jeden Paľov defekt), žiaden pád, čo na mokrom povrchu je dosť pravdepodobné. Dozvedel som sa nové informácie o našej histórii, ktoré som Vám sprostredkoval. Za to všetko Bohu vďaka!

Fatimská Panna Mária, oroduj za nás!

Nech Boh žehná našu farnosť!

Peter Tóth

Tohtoročnej cyklopúte sa zúčastnili:

1. deň – Marek Z., Paľo P. Senior, Paľo P. Junior, Fero B., Martin Šimon S., Janík H., Jakub H., Peter T. a po dedinu Soľ nás odprevadil cykloklub KSC z Vechca – Vilo K., a Michal Č.. V Prešove sa k nám pridali Stano G.. Janík H. nás opustil v Ľutine a Stano G. v Toryse. Ostatní chlapci odišli zo Starej Ľubovni. Prvý deň bol s nami v sprievodnom vozidle otec Marcel S.

2. a 3. deň – ostali sme iba dvaja – Peter T. a Paľo P. Junior. Pridali sa k nám otec Marek K. a Vilo K.. V tejto zostave sme pokračovali až do konca cyklopúte.

Na záver ešte malá fotogaléria - čo sa nezmestilo do brožúre

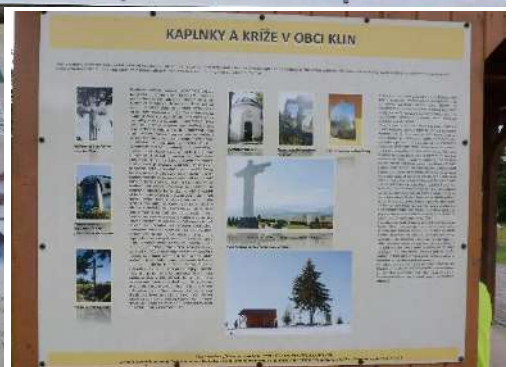

2. deň

Dovidenia na budúcej cyklopúti

2026